

**Nokian kaupungin
esiopetuksen
opetussuunnitelma 2023**

Nimi	Nokian kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2023
Kunta	Nokia
Hyväksymispäivämäärä	8.6.2022
Julkaistu	22.6.2023

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.	1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.	1
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	2
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	2
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	4
2.3. Arvoperusta.	6
2.4. Oppimiskäsitys.	7
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	8
3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri.	13
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	13
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	17
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	19
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.	26
4.1. Monipuoliset työtavat.	26
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	27
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	31
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.	42
5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki.	45
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	45
5.2. Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana.	47
5.3. Yleinen tuki.	48
5.4. Tehostettu tuki.	49
5.5. Erityinen tuki.	51
5.6. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot.	57
6. Opiskeluhoolto.	60
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.	60
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.	64
7.1. Paikallisesti päätettävät asiat.	64

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain¹ mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys², jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus³.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.⁴ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

2 Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

3 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

4 Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki⁵, tasa-arvolaki⁶, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus⁷ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁸. Suomen perustuslain⁹ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta¹⁰. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan¹¹. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta¹². Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden

5 Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

6 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

7 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

8 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

9 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.

10 Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

11 Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

12 Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa¹³.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia¹⁴. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta¹⁵. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia¹⁶. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön¹⁷. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain¹⁸ mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Nokiassa esiopetus järjestetään osana varhaiskasvatusta joko päiväkodin tai koulun tiloissa. Päivittäinen esiopetus on neljä tuntia. Esiopetus järjestetään lähialueella ja lapsen tuki järjestetään joustavasti lapsen omassa esiopetusryhmässä. Huoltajat hakevat esiopetuspaikkaa lapselleen kevään varhaiskasvatuspalvelujen haun yhteydessä. Jos lapsi tarvitsee esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta, järjestetään se samassa päiväkodissa, johon esiopetus hallinnollisesti kuuluu. Tarkemmin esiopetuksen aloitukseen liittyvät käytännöt on kuvattu luvussa

13 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

14 Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.

15 Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

16 Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

17 Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

18 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

3. Kehitysvammaisten lasten esiopetuksen järjestäminen on kuvattu luvussa 5 kohdassa Erityinen tuki.

Lapsen etu ohjaa esiopetuksen järjestämistä ja toteuttamista. Hallinnon tasolla ja päätösvalmistelussa tehdään lapsivaikutusten arviointia Nokian kaupungin ohjeistuksen mukaisesti. Lapsivaikutuksia arvioidaan myös yksikkötason muutoksissa ja kehittämistyössä esimerkiksi lapsiryhmiin, henkilöstöön tai päivän rakenteisiin liittyen. Lapsivaikutusten arviointia tehtäessä, tulee tunnistaa, mihin lapsen oikeuden toteutumiseen muutoksella voi olla vaikutusta. Vaikuttaako muutos esimerkiksi lapsen tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin (materiaaliset, fyysiset, emotionaaliset tarpeet, leikki, liikkuminen, riittävä lepo, yksityisyys) tai haavoittuvassa asemassa olevien lasten (esim. vammaiset lapset, sijoitetut, maahanmuuttajat) oikeuksien toteutumiseen. Tämän lisäksi arvioinnissa voidaan hyödyntää lasten näkemyksiä ja kokemuksia. Niitä voidaan selvittää erilaisin tavoin.

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä osiossa Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen¹⁹ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittävät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen²⁰piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten

¹⁹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§

²⁰ Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998)

myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu²¹ kaikkeen toimintaan. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Nokian paikallinen osuus

Esiopetus noudattaa pääsääntöisesti perusopetuksen loma-aikoja päättyen kuitenkin vuosittain 31.5 tai toukokuun viimeisenä arkipäivänä. Lapsen on tärkeä osallistua esiopetukseen, jotta sille asetetut tavoitteet voivat toteutua. Yhteistyössä huoltajien kanssa tuetaan lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä, tervettä itsetuntoa sekä sosiaalisia taitoja. Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla lisätään lasten osallisuutta ja ryhmän yhteisöllisyyttä lapsen hyvinvoinnin ja esiopetuksessa viihtymisen edistämiseksi. Pitkittyneet tai usein toistuvat poissaolot hankaloittavat esiopetuksen tavoitteiden saavuttamista ja vaikuttavat lapsen kaverisuhteisiin ja pahimmillaan lisäävät syrjäytymisen riskiä. Yhteisöllisen opiskeluhoollon tavoitteita ja toimintaperiaatteita on kuvattu erillisessä esiopetuksen opiskeluhoollon suunnitelmassa.

Esiopetuksen henkilöstö seuraa systemaattisesti lasten poissaoloja esiopetuksen aikana. Poissaolojen seuranta on ennaltaehkäisyä ja sen tarkoituksena on päästä mahdollisimman varhain tarttumaan poissaolojen taustalla oleviin syihin yhdessä huoltajien ja tarvittaessa viranomaisverkoston kanssa. Opettajalla on lain mukainen velvoite puuttua poissaoloihin, mikäli hänelle nousee asiasta huoli. Huoli voi nousta, vaikka huoltaja olisi selvittänyt poissaolot.

Huoltajan tulee ilmoittaa aamulla esiopetusryhmään, mikäli lapsi on poissa esiopetuksesta. Hän voi samalla ilmoittaa poissaolon arvioidun keston ja syyn. Mikäli huoltaja ei tee poissaoloilmoitusta, varhaiskasvatuksen opettaja ottaa yhteyttä huoltajaan mahdollisimman pian, viimeistään vuorokauden sisällä poissaolosta.

Jos lapselle tulee ennalta tiedettyjä poissaoloja esiopetuksesta, kertoo huoltaja niistä ennakolta esiopetuksen henkilökunnalle. Jos henkilöstö arvioi, että lapsen esiopetuksen tavoitteet eivät täyty poissaolojen vuoksi, ottavat he asian puheeksi huoltajan kanssa.

Esiopetuksen alkaessa huoltajia tiedotetaan esiopetuksen velvoittavuudesta, poissaolojen seurannasta ja poissaoloihin liittyvistä käytännöistä.

Luvaton poissaolo, sairauspoissaolo ja muu huolestuttava poissaolo

Luvaton poissaolo on poissaolo, jolle ei ole saatu selitystä huoltajalta.

Huoli puheeksi

- lapsen poissaoloista herää huoli kotona/ esiopetuksessa (lapsi ei halua tulla esiopetukseen)
- opiskeluhoollon henkilöstöä konsultoidaan nimettömästi matalalla kynnyksellä
- varhaiskasvatuksen opettaja keskustelelee asiasta lapsen kanssa ja tekee yhteistyötä huoltajan kanssa sekä sopii mahdollisesta yhteydenotosta opiskeluhoollon työntekijään

Yli 30h poissaoloa yhden esiopetusvuoden aikana

21 Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)

- poissaolojen seurannassa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, milloin poissaoloja esiintyy.
- jos tilanne ei korjaannu selvittelyn jälkeen, järjestetään palaveri. Huoltajien kanssa on tärkeää keskustella siitä, kuinka esiopetuksen tavoitteet toteutuvat.
- tarvittaessa kutsutaan moniammatillinen palaveri. Mukaan kutsutaan ne toimijat, jotka lapsi ja huoltaja arvioivat tarpeelliseksi lapsen esiopetuksen käymisen tukemisessa. Mukana tulee olla opiskeluhuollon työntekijä. Palaverissa sovitaan tukitoimista ja seurannasta. Tarvittaessa konsultoidaan muita tahoja.
- varhaiskasvatuksen opettaja tiedottaa tilanteesta varhaiskasvatusyksikön johtajaa ja opiskeluhuollon työntekijöitä.

Tilanteen seuranta ja tukitoimet

- jatkuva yhteistyö lapsen ja huoltajien kanssa on tärkeää
- tarvittaessa (poissaoloja yli 50h) kutsutaan esiopetuksen ulkopuolisia toimijoita mukaan monitoimijaiseen yhteistyöhön. Lapsen kokonaistilanne arvioidaan, esiopetuksen tukitoimet päivitetään ja yhteistyötä tiivistetään.
- tarvittaessa sosiaalihuoltolain mukainen yhteydenotto tai lastensuojeluilmoitus nimettömän konsultaation pohjalta. Lastensuojeluilmoitusta harkittava, kun poissaoloja on yli 70h vuoden aikana ja ilmoitus tehtävä poissaolojen jatkuessa. Lastensuojeluilmoituksen pohjana on huoli poissaolojen aiheuttamasta syrjäytymisriskistä ja normaalin kehityksen ja esiopetukselle asetettujen tavoitteiden vaarantumisesta. Ilmoituksessa mainitaan jo esiopetuksessa tehdyt kartoitukset, tukitoimet sekä huoltajien kanssa tehty yhteistyö.
- sovitaan yhdessä, miten lapsen tilanteen etenemistä seurataan ja kuka siitä miltäkin osin vastaa.
- intensiivisemmän tuen aloittamista harkitaan.
- sovitaan seurantapalaverin ajankohta ja vastuuhenkilö lapsen asiassa

2.3. Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajujaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta²².

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden

²² Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennakko-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden²³ periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Nokian kaupunki on sitoutunut lapsiystävällisyyden kehittämiseen ja UNICEFin Lapsiystävällinen kunta- toimintamalliin. Malli perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, jonka neljä peruseriaatetta ovat oikeus elämään ja kehittymiseen, lapsen etu, yhdenvertaisuus ja osallisuus. Nämä periaatteet korostuvat Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvopohjassa.

Esiopetuksessa perheiden monimuotoisuus tulee ymmärtää itsestäänselvytenä. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden tapoja. Laaja perhekäsitys auttaa lasta kohtaamaan monimuotoisuutta omassa elämässään. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä huomioidaan lasten perheiden tilanteet.

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Leikki on lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Esiopetuksessa huomioidaan leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen ²⁴periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteinä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen

²⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytyksensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan

sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin²⁵ kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Esiopetuksessa edistetään lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia - kunnioittaen yksilöllisyyttä ja korostaen terveen itsetunnon vahvistamista. Lapsen hyvinvoinnin perusedellytys on sujuva arki. Se rakentuu lapsen henkilökohtaisen kokemuksen kautta. Hyvinvointi rakentuu eri tekijöistä ja siihen vaikuttavat terveys, turvallisuus, ihmissuhteet, osallisuus ja oppiminen (Valtioneuvosto 2019). Lasten ajattelu ja oppiminen edellyttävät tarkkaavaisuutta ja keskittymistä. Ohjauksen ja fyysisen aktiivisuuden lisäksi lasten tarkkaavaisuuden ylläpitämiseen ja keskittymiseen vaikuttavat lasten yksilölliset tarpeet, ravinnon tasainen nauttiminen, toiminnan intensiteetin vaihtelut ja oppimisympäristön ärsykkeet. Kokonaisvaltaista hyvinvointioppimista tukevat ruokatottumukset, arjen rytmi, ajankäyttö, uni, lepo, ruutuajan hallinta ja liikkuminen. Hyvinvointioppimiseen kuuluvat myös vuorovaikutustaidot, ruokaympäristö, elimistön ja mielen viestien havaitseminen sekä niiden tulkinta ja ilmaisu. (Valtion ravitsemusneuvottelukunta, 2018). Esiopetuksessa lasten kanssa keskustellaan ruuasta, ohjataan monipuolisiin ja ravitsemuksellisesti oikeisiin valintoihin sekä keskustellaan ruokailuun liittyvistä kehotuntemuksista. Kasvattajien esimerkki ja yhteisöllisen ruokailon luominen tukevat lapsen hyvinvointia. Nokian kaupungin ravitsemussuunnitelma huomioidaan esiopetuksen toiminnassa.

Esiopetuksessa huolehditaan omaehtoisesta ja ohjatun liikunnan toteutumisesta jokaisena esiopetuspäivänä ja lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota terveellisiin elämäntapoihin. Lasten ja perheiden liikkumisen lisäämistä tuetaan esiopetuksen arjessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajille kerrotaan lasten kanssa käsitellyistä sisällöistä myös liikkumisen ja ravitsemuksen osalta sekä lähiympäristön retkeilymahdollisuuksista. Tavoitteena on houkutella perheitä yhteiseen liikkumiseen lapselle tutuissa ympäristöissä.

Lapsen oppimissuunnitelmakeskustelussa otetaan tarvittaessa puheeksi aktiivinen elämäntapa, ruokailun ja levon merkitys sekä mediavälineiden käyttö ja niiden vaikutukset. Tarvittaessa lapsi ohjataan neuvolaan, jossa arvioidaan tarve ravitsemusterapeutin, fysioterapeutin, toimintaterapeutin tai liikuntaneuvojan läheteelle. Esiopetuksen toteuttamisessa arvioidaan liikunnan määrää ja roolia myös laaja-alaisen oppimisen välineenä.

Vahvistamme yhdessä tekemisen kulttuuria yksilölliset eroavaisuudet huomioiden. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet näkyvät yhdessä lasten kanssa valituissa toimintatavoissa ja oppimisen ohjaamisessa. Laaja-alaisen osaamisen edistäminen on osa jokapäiväistä toimintaa. Yhteiset keskustelut ja niissä koettu vastavuoroisuus ovat tärkeitä kaikkien lasten ajattelun ja oppimisen kehittymiselle ja erityisesti niistä hyötyvät lapset, joiden kielellinen kehitys tarvitsee tukea tai joiden äidinkieli on muu kuin suomi. Tarvittaessa käytetään kommunikointia tukevia välineitä ja menetelmiä.

²⁵ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

Lasten mielipiteet ja aloitteet huomioidaan sekä luodaan ryhmään toimintatapoja, jotka mahdollistavat lasten kuulluksi tulemisen ja vaikuttamisen. Lapset osallistuvat toimintakulttuurin kehittämiseen eri tavoin. Lasten osallistuminen ryhmän toiminnan suunnitteluun voi tapahtua mm. havaintojen, pedagogisen dokumentoinnin, keskustelujen, äänestysten, lastentoimikuntien ja -kokousten sekä haastattelujen ja kyselyiden avulla. Toimenpiteet lasten osallisuuden edistämiseksi kuvataan lukuvuosisuunnitelmassa. Lasten osallisuus tehdään näkyväksi lapsille ja heidän huoltajilleen keskustellen sekä esimerkiksi pedagogisen dokumentoinnin avulla. Lapset arvioivat esiopetusta muun muassa lasten laatupelillä, jonka tuloksia hyödynnetään toiminnan kehittämisessä.

Lapsen osallisuus voi toteutua, kun lapsi tuntee olevansa merkityksellinen osa ryhmää. Tavoitteena on, että lapsi uskaltaa olla oma itsensä ja ilmaista ajatuksiaan, mielipiteitään sekä toiveitaan. Pienemmässä ryhmässä vuorovaikutus ja lasten osallisuus mahdollistuvat paremmin. On kuitenkin huomioitava, että yhteisöllisyyden muodostumiseksi erilaisten lasten kanssa toimiminen ja lapsen sosiaalisen verkoston laajeneminen on tärkeää. Tästä syystä tarvitaan joustavaa ryhmittelyä, jonka myötä lapset saavat kokemuksia eri lasten kanssa toimimisesta. Lasten mielipiteitä tutkittaessa suuren ryhmän myönteiset kokemukset liittyivät ryhmäleikkien mahdollistamiseen ja kaverin löytymiseen kaikille lapsille (Eerola-Pennanen 2017).

Toimintakauden alussa ryhmäytymiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Lapsia ohjataan harjoittelemaan ryhmässä toimimista ja yhteistyötä, omien ajatusten esille tuomista ja neuvottelemista yhdessä toisten kanssa sekä lapselle sopivaa vastuunkantoa. Esiopetusvuoden alussa keskustellaan ja laaditaan yhdessä lasten kanssa ryhmän säännöt ja ne laitetaan näkyville kuvitettuna ryhmän seinälle. Säännöistä keskustellaan ja niiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti esiopetusvuoden aikana. Lasten kanssa tehtävät kartoitukset ja erityisesti itsearviointi tukevat laaja-alaista oppimista, kun niiden toteuttamisen yhteydessä keskustellaan lapsen ajatuksista, kannustetaan lasta ja tehdään oppimista ja osaamista näkyväksi sanoittaen sitä lapselle.

Esiopetuksessa opetellaan yhdessä turvataitoja ja moninaisuuden hyväksymistä. Käsitys omasta sukupuolesta ja sukupuolten valtarakenteista, hierarkioista ja mahdollisuuksista alkaa rakentua syntymästä lähtien. Kasvattajan tehtävä on tukea lapsen kasvua ja sukupuoli-identiteetin rakentumista. (Opetushallitus 2015.) Esiopetuksessa toteutetaan kehotunnekasvatusta, joka on iänmukaista seksuaalikasvatusta sisältäen lapsen tunne- ja turvataidot. Se vahvistaa myönteistä minäkuvaa ja halua pitää itsestä huolta.

Monilukutaito on ihmisenä olemisen ja elämisen taitoa moninaistuvassa maailmassa. Se on taitoa ymmärtää ja tulla ymmärretyksi sekä suhtautua maailmaan avoimesti, mutta terveen kriittisesti. Monilukutaito on moninaisuuden ymmärtämistä ja moniäänisyyttä. Siihen liittyy kyky moninaisten ihmisten ja kulttuurien kohtaamiseen sekä erilaisten lähtökohtien ymmärtämiseen. Monilukutaitoon liittyy luovuus viestiä eri tavoin eri tilanteissa, tulkita viestejä ja käyttää erilaisia välineitä. Monilukutaito on suvaitsevuutta, osallisuutta ja moninaisuutta huomioiden erilaiset tavat tuottaa ja tulkita tekstejä tai viestejä mahdollistaen kaikkien osallisuuden. (MOI -hanke, monilukutaito.com.)

Mediamaailma on osa yhteiskuntaa, esiopetusta ja lapsuutta. Mediakasvatuksen avulla opitaan havaitsemaan ja tarkastelemaan median vaikutuksia ja merkitystä ihmisiin ja yhteiskuntaan. Sillä tuetaan osallisuutta, oman mediasuhteen tiedostamista, kriittistä medialukutaitoa ja hyvinvointia (Mediakasvatus.fi). Lasten mediakokemukset näkyvät ja kuuluvat lasten puheessa ja leikissä sekä eläytymisessä. Lasten mediakokemuksia voidaan tutkia ja tulkita yhdessä lasten kanssa sekä tuottaa ja viestiä niistä esimerkiksi taiteellisten menetelmien ja keskustelujen avulla. Mediakulttuuri on keskeinen osa-alue lasten osallisuudelle ja toimijuudelle. Esiopetuksessa kehitetään lasten digiturvataitoja ja opetetaan turvallista median käyttöä. Esiopetuksessa laaditaan ryhmän digisäännöt, joissa käsitellään mediakasvatukseen liittyviä asioita ja yhdessä lasten kanssa sovitaan arjen käytäntöjä mm. digiturvallisuudesta, ergonomiasta ja laitteiden säilyttämisestä. Digisäännöt esitellään myös vanhemmille ja tuetaan samalla heidän kasvatustyötään digimaailmassa. Digisäännöt voivat toimia myös keskustelun herättäjänä esimerkiksi vanhempainillassa. Pedagogisessa toimintasuunnitelmassa määritetään yksikkökohtaiset tavoitteet tieto- ja viestintäteknologian kehittämiselle. Suunnitelmassa kuvataan tavoitteet toimintaympäristön kehittämiselle ja esiopetukselle.

Varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen suunnitelma tukee esiopetuksen toimintapojen ja oppimisympäristön suunnittelua. Kestävä kehityksen teemojen käsittelyssä hyödynnetään lasten Keke- opasta. Esiopetuksessa lasten kanssa tutustutaan luontoon. Myönteiset kokemukset ja elämykset lähiympäristöstä ja siihen kohdistuvasta huolenpidosta vahvistavat luontosuhdetta. Samalla lapset oppivat hahmottamaan ympäristövastuullista toimintaa. Arjessa yhdessä tehdyt vastuulliset valinnat ja ratkaisut vahvistavat lasten osallisuutta ja opettavat kestävä elämäntapaa.

Laaja-alaisen osaamisen edistämiseksi hyödynnetään erilaisia oppimisympäristöjä ja yhteistyökumppaneita ja yhteistyötä heidän kanssaan on kuvattu tarkemmin luvussa 3.2.

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan

tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa Oppilashuolto kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Henkilöstö vaikuttaa omalla asenteellaan toimintakulttuuriin, jonka keskiössä on lasten hyvinvointi, oppiminen ja niihin vaikuttavat tekijät. Henkilöstö ja lapset luovat ilmapiirin, jossa lapsen on turvallista ilmaista erilaisia mielipiteitä ja tunteita sekä kokea yhdessä oppimisen, tekemisen ja leikin iloa. Olennaista on lasten osallisuus ja toimijuus, innostuminen ja turvallisuus. Toimiva yhteistyö on tärkeää yksikön sisällä sekä perheiden, yhteistyökumppaneiden ja lähikoulun kanssa. Turvallisuutta luovat ihmissuhteet, rutiinit, oppiminen, terveys ja osallisuus.

Esiopetusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti. Inklusiossa on kyse esiopetuksen järjestämisen arvoperustasta ja ideologisesta kokonaisvaltaisesta tavasta ajatella, joka johtaa lapsen osallisuutta vahvistaviin pedagogisiin ratkaisuihin sekä monimuotoisiin ja joustaviin opetusjärjestelyihin. Inklusion käytännön toiminnan toteuttamisessa näkyviä arvopohjaisia periaatteita ovat kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, lapsen edun ensisijaisuus, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen

osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusio tulee nähdä jatkuvana pyrkimyksenä etsiä parempia tapoja vastata moninaisuuteen ja oppia siitä. Inklusiivisuus toteutuu laadukkaassa pedagogisessa toiminnassa, erityispedagogisessa osaamisessa, kasvatus- ja opetushenkilöstön sitoutumisessa inklusiivisiin periaatteisiin, ympäristön muokkaamisessa lapsille sopivaksi ja yhteistyössä vanhempien ja monialaisten ammattilaisten kanssa. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus omassa lapsiryhmässään toteutuvaan varhaiskasvatukseen sekä kehityksen ja oppimisen sekä hyvinvoinnin tukeen. Inklusio liittyy myös tukeen tarvittavaan resurssointiin ja henkilöstön osaamiseen.

Lapsen ominaisuudet ja ympäristön tarjoamat mahdollisuudet määrittävät lapsen toimintaa, sillä osallisuus, toiminta ja toimijuus rakentuvat suhteessa yhteisöön ja sen jäseniin sekä fyysiseen tilaan. Lapsen osallisuuteen, toimijuuteen ja sitä kautta inklusion toteutumiseen vaikutetaan esiopetuksen työ- ja toimintatavoilla, pedagogiikan keinoin, oppimisympäristöllä ja tukitoimilla.

Lapsen tuki sijoitetaan päivän aikana tapahtuviin ja toistuviin tilanteisiin lapsen osallisuuden ja toimijuuden tukemiseksi sekä tuen vaikuttavuuden parantamiseksi. Päivän aikana ilmenevät vuorovaikutustilanteet hyödynnetään lapsen tuen toteuttamisessa. (Turja 2017; Turja & Vuorisalo 2017.)

Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiirettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia. Esiopetuksen vaikuttavuutta lisätään lapsen eheän päivän muodostaminen ja yhtenäisen oppimisen polun merkitys huomioiden.

Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä. Terveen itsetunnon ja oppimismotivaation varhaista tukemista korostetaan.

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa.

Toiminnan tavoitteet määrittävät lasten ryhmittelyä. Pienempi ryhmä mahdollistaa lasten osallisuuden ja yksilöllisemmän vuorovaikutuksen. Yhteisöllisyyden muodostumiseksi erilaisten lasten kanssa toimiminen ja lapsen sosiaalisen verkoston laajeneminen on tärkeää. Tästä syystä tarvitaan joustavia ryhmittelyjä, joiden myötä lapset saavat kokemuksia eri lasten kanssa toimimisesta. Lasten mielipiteitä tutkittaessa suuren ryhmän myönteiset kokemukset liittyivät ryhmäleikkien mahdollistamiseen ja kaverin löytymiseen kaikille lapsille (Eerola-Pennanen 2017). Ryhmäytymiseen kiinnitetään huomiota koko toimintakauden ajan, mutta erityisesti toimintakauden alussa ja ryhmän rakenteeseen liittyvissä muutostilanteissa. Henkilöstö varmistaa, että jokaiselle lapselle lähtee rakentumaan myönteisiä kaverisuhteita.

Esiopetuksessa tuetaan lasten tunnetaitojen vahvistamista ja toimitaan vertaissovittelun periaatteiden mukaisesti. Näitä toimitapoja on kuvattu tarkemmin esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelmassa. Esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelman yhteisöllisen opiskeluhoillon luku kokonaisuudessaan toimii pohjana esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämiselle. Suunnitelma tukee tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistä, yhteisöllisyyden lisäämistä ja kiusaamisen ehkäisyä. Pedagogiseen toimintasuunnitelmaan kirjataan konkreettiset toimenpiteet yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi. Suunnitelmaa tarkistetaan ja päivitetään vuosittain. Lisäksi jokaisessa ryhmässä laaditaan lapsiryhmän kiusaamisen ehkäisyn tavoitteet vuosittain.

Nokian varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on laadittu kestävän kehityksen ohjeistus, jonka mukaan yksiköissä toimitaan. Kestävän kehityksen käytäntöjen ja ympäristökasvatuksen tueksi on lisäksi laadittu Olli Oravan matkassa -perehdytysopas lapsille, jonka avulla voi suunnitella, tutustua, toteuttaa ja arvioida kestävää tulevaisuutta edistäviä käytäntöjä. Opas on jokaisessa yksikössä ja lisäksi varhaiskasvatuksen kotisivuilla.

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen eitoivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapausja tilannekohtaisesti.

Esiopetuksen yhtenä työmenetelmänä on pedagoginen dokumentointi. Pedagogista dokumentointia käytetään pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioimisessa ja kehittämisessä. Dokumentoinnin avulla saatujen tietojen perusteella esiopetuksen toimintakulttuuria, oppimisympäristöjä ja työtapoja muokataan ja kehitetään esiopetuksen tavoitteiden mukaisesti. Esiopetuksen pedagogista dokumentointia kuvataan tarkemmin luvussa neljä (Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa).

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyä osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Esiopetuksessa luodaan toimintatapoja, jotka mahdollistavat lasten kuulluksi tulemisen ja vaikuttamisen. Lapset osallistuvat toimintakulttuurin kehittämiseen eri tavoin. Lasten osallistuminen ryhmän toiminnan suunnitteluun voi tapahtua päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja mm. havaintojen, pedagogisen dokumentoinnin, keskustelujen, äänestysten, lastentoimikuntien ja -kokousten sekä haastattelujen ja kyselyiden avulla. Toimenpiteet lasten osallisuuden edistämiseksi kuvataan vuosisuunnitelmassa. Lasten osallisuus tehdään näkyväksi lapsille ja heidän huoltajilleen keskustellen sekä esimerkiksi pedagogisen dokumentoinnin avulla. Lapset arvioivat esiopetusta muun muassa lasten laatupelillä, jonka tuloksia hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. (Tämä 2v eo paikallisesta osasta)

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennako-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä.

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti 22 moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen²⁶ tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentamista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Esiopetuksen oppimisympäristö

- kannustaa yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen
- vahvistaa kaikkien lasten osallisuutta
- ilmentää moninaisuutta
- edistää lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä
- edistää lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Kuvitettu ja tekstitetty oppimisympäristö tukee lapsen oppimista ja toimijuutta. Oppimisympäristöjä muokataan ryhmän ja lasten yksilöllisten tarpeiden mukaan ja niitä kehitetään monikäyttöisiksi ja muunneltaviksi yhdessä lasten kanssa. Oppimisympäristöjä, materiaaleja tai välineitä ei määritellä sukupuolen perusteella. Kasvattaja huomioi tämän myös ohjatessaan lapsia.

Nokian kaupungin esiopetus on mukana varhaiskasvatuksen valtakunnallisessa Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmassa. Ohjelman tuella yksiköt kehittävät toimintatapojaan ja oppimisympäristöjään fyysistä aktiivisuutta ja liikkumista edistäväksi yksikön lähtökohdista käsin. Työn tueksi on laadittu Liikuntapolku- asiakirja, mikä sisältää myös materiaalin vähän liikkuvien tai toimintarajoitteita omaavien lasten liikkumisen ilon edistämiseksi. Osana lukuvuosisuunnitelmaa arvioidaan ohjelman tavoitteiden toteutumista.

Liikkumisen edistämiseksi jokaisessa yksikössä on liikuntalähteiläs, joka kuuluu Nokian varhaiskasvatuksen liikuntalähteiläiden verkostoon. Verkostossa jaetaan hyviä käytäntöjä, koordinoidaan Liikkuva varhaiskasvatus- ohjelmaa paikallisella tasolla ja tehdään yhteistyötä liikuntapalveluiden kanssa. Esiopetusvuoden aikana voidaan tehdä yhteistyötä myös paikallisten yhteistyökumppanien ja seurojen kanssa esimerkiksi eskarifutis -tapahtumassa. Varhaiskasvatusyksikön johtaja huolehtii yhteistyössä liikuntalähteilään kanssa verkoston asioiden käsittelystä yksikössä tarvittavin osin. Liikkumisen kehittämisen koordinointi ja toimintatavat on kuvattu tarkemmin Liikuntapolku- asiakirjassa.

Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Esiopetusryhmissä lapset tutustuvat oppimisympäristöjen digitaalisiin välineisiin yhdessä aikuisen kanssa. Esiopetuksessa kokeillaan ja kehitetään tieto- ja viestintäteknologian pedagogista käyttöä. Tavoitteena on, että jokaisella lapsella on tasa-arvoiset edellytykset toimia oppimisympäristössä, jossa käytetään digitaalisia välineitä, riippumatta siitä minkälaiset taidot hänellä on ennen esiopetusta ollut.

Monet digitaaliset ohjelmat tarjoavat lapsille muun muassa kiinnostavia mahdollisuuksia havainnointiin, uusien taitojen kokeiluun ja välittömään palautteeseen. Digitaalisten välineiden käyttö mahdollistaa yhteistyön laajenemisen sekä tutustumisen uusiin asioihin, ihmisiin ja kulttuureihin. Esiopetusryhmissä hyödynnetään digitaalisia välineitä yhteydenpitoon ja yhteistyöhön esimerkiksi koulun tai lähipäiväkotien kanssa. Yhtenä yhteistyön tavoitteena on lapsen siirtymän joustavoittaminen kouluun ja tutustuminen tuleviin koulukavereihin.

Jos ryhmässä on sovittu, että lapset voivat tuoda esiopetukseen omia digitaalisia välineitä, huolehditaan, että ne eivät eriarvoista lapsia ja perheitä tai aiheuta kiusaamistilanteita. Huoltajille tulee kertoa, että laitteen rikkoutuessa kaupunki ei korvaa sitä.

Esiopetuksen tieto- ja viestintäteknologista kehittämistä ohjaa varhaiskasvatuksen digikoordinaattori. Jokaisessa yksikössä on paikalliseen esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen tieto- ja viestintäteknologian kehittämisverkostoon kuuluva digitutor yksikön tieto- ja viestintäteknikkaa edistävien käytäntöjen jakamiseksi ja kehittämistyön tukemiseksi. Varhaiskasvatusyksikön johtaja ja digitutor suunnittelevat henkilöstön osaamisen kehittämistä sekä laitehankintoja yhteistyössä tvt-suunnitelmaan asetettujen tavoitteiden suuntaisesti.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Liikuntapalvelut jakavat esiopetukselle uimahallivuoroja ja uimaopetusta, joihin ryhmien suositellaan vahvasti osallistuvan. Uimaan oppimisen herkkyyksikausi sijoittuu 5-8 -vuoden välille ja siksi henkilöstön tulee kannustaa myös lasten vanhempia uinnin pariin.

Esiopetuksen henkilöstö voi varata ryhmälleen vuoroja jäähallista, yleisurheilukentiltä ja koulujen liikuntatiloista. Esiopetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan paikkakunnan tarjoamia oppimisympäristöjä, jotka tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Nokiolla on ulko- ja sisäliikuntapaikkoja, luontopolkuja, laavuja, nuotiopaikkoja, lintutorneja, leikki- ja lähiliikuntapaikkoja, joihin voi tutustua tarkemmin kaupungin verkkosivuilla. VisitNokia- sivulla on esitelty erilaisia mahdollisuuksia tutustua Nokiaan ja sen historiaan esimerkiksi Hinttalan kotiseutumuseo, reittiopastetut kotiseutupolut, taidetalo, työläiskotimuseot, useat kirkot ja Pinsiössä sijaitseva maataideteos.

Nokiolla varhaiskasvatuksen kulttuurivastaavat ja kulttuuri- ja kirjastopalvelut suunnittelevat ja toteuttavat yhteistyössä Kulttuuripolkua. Sen teemat vaihtuvat vuosittain ja ne suunnitellaan varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmia hyödyntäen. Kulttuuripolun teemaa voidaan toteuttaa koko vuoden tai esimerkiksi teemakuukausina. Nokian Kulttuuripolussa lapsi on keskiössä erityisesti tekijänä, mutta myös kokijana. Henkilöstölle Kulttuuripolku antaa tietoa ja materiaalia kulttuurikasvatuksen tueksi. Esiopetuksessa hyödynnetään monipuolisesti seudun kulttuuritarjontaa.

Nokian kaupungin ravitsemussuunnitelma ja varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen suunnitelma huomioidaan esiopetuksen toimintatavoissa ja oppimisympäristön suunnittelussa.

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalouden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoitojen käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kielivälistä. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskusteleekin kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirryessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Esiopetuksessa laaditaan toimintavuoden alkaessa esiopetusryhmän pedagoginen toimintasuunnitelma. Se koostuu yksikön yhteisistä sopimuksista, ryhmän henkilökunnan tiimisopimuksesta ja esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmasta. Suunnitelma sisältää myös

toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman sekä opiskeluhooltoon liittyviä yksikkökohtaisia tarkennuksia. Esiopetusryhmän suunnitelma käydään läpi yhdessä yksikön johtajan ja veon kanssa syys-lokakuun aikana ja sen toteutumista arvioidaan samalla kokoonpanolla keväällä. Toimintasuunnitelma muodostaa perustan ryhmän pedagogiikalle ja esiopetuksen toteuttamiselle.

Yksikön yhteisöllisessä opiskeluhooltoryhmässä käsitellään opiskeluhoルトosuunnitelmassa määritellyjä teemoja sekä kehitetään yhteisön toimintakulttuuria osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistäväksi. Eri tahojen kanssa tehtävää yhteistyötä kuvataan ja arvioidaan yksikkökohtaisessa lukuvuosisuunnitelmassa.

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on tukea lapsen hyvää ja tasapainoista kasvua ja oppimista luottamussuhteessa yhdessä vanhempien kanssa. Lapsi ja vanhemmat huomioidaan aina henkilökohtaisesti. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus ja erilaiset perhemuodot. Huoltajien osallisuus toteutuu monin eri tavoin mm. huoltajien ja henkilöstön päivittäisissä kohtaamisissa, keskusteluissa ja lapsen oppimissuunnitelmakeskusteluissa. Huoltajat voivat vaikuttaa toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin mm. oman lapsen oppimissuunnitelmakeskustelussa, huoltajien kyselyillä, osallistamalla vanhempainiltoihin, vanhempainoimikunnissa ja niiden järjestämässä tapahtumissa tai yksikössä sovituilla muilla tavoilla. Huoltajilla on mahdollisuus arvioida esiopetuksen toimintaa laatukselyillä Nokian kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvatun laadunarviointiaikataulun mukaisesti. Kyselyjen tulokset huomioidaan toimintaa kehitettäessä ja ne julkaistaan Nokian kaupungin verkkosivuilla.

Päivittäinen kuulumisten vaihto on tärkeä osa esiopetuksessa tehtävää yhteistyötä huoltajien kanssa. Lisäksi huoltajat ovat mukana oman lapsensa esiopetussuunnitelmakeskusteluissa vähintään kaksi kertaa vuodessa, tarvittaessa useammin. Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöstä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Esiopetuksen tiedottamisen kanavana esiopetuksesta huoltajille ja huoltajilta esiopetukseen toimii pääsääntöisesti eVaka -järjestelmä. Henkilöstö huolehtii, että huoltajat ovat tietoisia tiedotuskanavista. Vuorovaikutuksessa ja viestinnässä kiinnitetään huomiota esiopetuksen kannalta oleellisiin tekijöihin. Tiedottamisen tulee olla säännöllistä. Jos esiopetuksen henkilöstö ei tapaa huoltajaa säännöllisesti, yhteydenpito eVakan kautta on erityisen tärkeää.

Henkilöstön tulee olla tietoisia siitä, kuka tai ketkä ovat lapsen virallisia huoltajia ja huomioida se yhteistyössä. Jos henkilöstöllä ei ole tarkkaa tietoa lapsen huoltajuudesta ja tilanteen riittävyys edellyttää asian varmistamista, voidaan lapsen huoltajuus tarkistaa väestörekisteristä. Tuolloin ollaan yhteydessä sivistyspalveluihin. Lain mukaan huoltajat vastaavat yhdessä lapsen hooltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole säädetty tai määrätty. Asiasta, jolla on huomattava merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta, voivat huoltajat päättää vain yhdessä, jollei lapsen etu muuta vaadi. (Laki lapsen tapaamisesta ja huollosta 5 §) Lähtökohtaisesti molempia vanhempia tulisi informoida esiopetuksessa tapahtuvista muutoksista. Jos lapsella on etähuoltaja, henkilöstön vastuulla on pitää yhteyttä ja tiedottaa etähuoltajaa esimerkiksi lapsen oppimissuunnitelmakeskusteluun osallistumisesta.

Esiopetuksessa tuetaan monikulttuurisen lapsen sopeutumista uuteen kulttuuriin. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä on mahdollista käyttää tulkkipalveluja ja taata sitä kautta yhteinen ymmärrys lapsen esiopetuksen järjestämiseen ja toteuttamiseen. Mikäli huoltajan äidinkieli on muu kuin suomen kieli, hänellä on oikeus käyttää tulkkipalvelua, jonka henkilöstö

tilaa. Maahanmuuttajataustaisten lasten asioissa otetaan tarvittaessa yhteyttä kotoutumistyön koordinaattoriin.

Esiopetuksen aloittaminen

Esiopetukseen haku tapahtuu verkkosivujen sähköisen asioinnin kautta. Mikäli lapsi tarvitsee esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta, haetaan sitä samalla hakemuksella. Nokialla lapsen etu esiopetusta järjestettäessä huomioidaan lähipäiväkotiperiaatteena. Esiopetuksessa tuetaan lapsen päivän eheyttä, vertaissuhteiden pysyvyyttä sekä jatkumon eheyttä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen kouluun. Tavoitteena on, että oppimisen polun jatkumona lähipäiväkodin lapset siirtyvät samaan kouluun. Aina tämä ei kuitenkaan ole mahdollista.

Uutena varhaiskasvatuksen piirissä aloittavien lasten huoltajiin otetaan ryhmästä yhteyttä **aloituskeskustelun sopimiseksi**. Jos lapsella on tiedossa olevaa tuen tarvetta, varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) pyydetään aloituskeskusteluun mukaan. Maahanmuuttajataustaisten lasten aloituspalaveriin kutsutaan kotoutumistyön koordinaattori.

Aloituskeskustelussa keskustellaan esiopetukseen ja lapsen liittyvistä asioista sekä luodaan hyvä perusta yhteistyölle. Mikäli lapsella on etähuoltaja, sovitaan aloituskeskustelussa yhteydenpitoon liittyvistä käytännöistä. Aloituskeskustelun kulku noudattaa esiopetuksen aloituslomakkeen sisältöä. Aloituskeskustelun ja aloitukseen liittyvien käytäntöjen tarkempi ohjeistus on kuvattu vasu- ohjeistuksessa.

Esiopetuksen henkilöstö suunnittelee esiopetuksessa aloittavien lasten ja heidän huoltajiensa tutustumisen esiopetukseen. Tutustuminen järjestetään keväällä samana päivänä, jolloin esiopetuksen tulevat koululaiset tutustuvat kouluun. Tutustumispäivä on yhteinen koko kaupungissa.

Esiopetusta yksityisessä päiväkodeissa järjestetään erillisen Nokian kaupungin kanssa tehdyn sopimuksen mukaan. Esiopetuspaikkaa yksityisestä päiväkodista haetaan yksityisen päiväkodin omalla hakemuksella. Jos lapsi tarvitsee esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta, huoltajat hakevat palveluseteliä Nokian kaupungilta. Palvelusetelipäätöksen tekee Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö.

Lapsen siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Varhaiskasvatuksessa oleville lapsille esiopetuksen oppimissuunnitelman laatiminen aloitetaan keväällä ennen esiopetukseen siirtymistä. Varhaiskasvatuksen opettaja arvioi yhdessä huoltajan kanssa lapsen osallisuus huomioiden lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden toteutumista ja tuen vaikuttavuutta sekä kirjaa lapsen vahvuudet, tuen tarpeet ja varhaiskasvatuksessa toimiviksi todetut pedagogiset ratkaisut lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan (leops). Oppimissuunnitelma ja lapselle tehdyt kartoitukset toimivat tiedonsiirron välineenä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja niiden siirtämiseen pyydetään huoltajan lupa. Mikäli lapsella ei ole päätöstä tehostetusta tai erityisestä tuesta, mutta hänellä on hallintopäätös tukipalveluista, siirretään oppimissuunnitelman ja kartoitusten lisäksi hallintopäätös esiopetukseen. Pedagogisiin asiakirjoihin kirjataan erityisesti tuen toteuttamiseen ja vaikuttavuuteen liittyvät tekijät.

Mikäli esiopetukseen siirtyvällä lapsella on varhaiskasvatuksessa tehostettu tuki, lapsen tiedonsiirto kirjataan keväällä pedagogiseen arvioon, lisäksi siirretään kartoitukset. Pedagoginen arvio laaditaan valmiiksi syksyllä esiopetuksen alkaessa yhteistyössä opiskeluhuollon henkilöstön ja huoltajien kanssa. Mikäli lapsi osallistuu esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, siirretään lisäksi hallintopäätös varhaiskasvatuksen tuesta.

Mikäli esiopetukseen siirtyvällä lapsella on varhaiskasvatuksessa erityinen tuki, lapsen tiedonsiirto kirjataan pedagogiseen selvitykseen, lisäksi siirretään kartoitukset. Pedagoginen selvitys laaditaan valmiiksi syksyllä esiopetuksen alkaessa yhteistyössä opiskeluhuollon henkilöstön ja huoltajien kanssa. Mikäli lapsi osallistuu esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, siirretään lisäksi hallintopäätös varhaiskasvatuksen tuesta.

Esiopetuksen erityisen tuen päätös voidaan tehdä keväällä ennen esiopetuksen alkamista ilman pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen esiopetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Tällöin esiopetukseen siirretään hallintopäätös erityisestä tuesta esiopetusta varten, kartoitukset sekä varhaiskasvatuksen tuen hallintopäätös, mikäli lapsi osallistuu täydentävään varhaiskasvatukseen. Hallintopäätöksen esiopetuksen erityisestä tuesta tekee varhaiskasvatuksen johtaja.

Jos lapsen tuki muuttuu varhaiskasvatuksessa aiemmin tehdystä päätöksestä ja lapsen varhaiskasvatuksen tarve esiopetuksessa jatkuu, tekee varhaiskasvatusyksikön johtaja uuden hallintopäätöksen esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta varten. Jos lapsen varhaiskasvatuksen tuen tarve päättyy, tekee hän hallintopäätöksen tuen päättämisestä.

Jos huoltaja ei anna lupaa tietojen siirtämiseen ja lapsi aloittaa esiopetuksessa ilman täydentävää varhaiskasvatusta, siirretään esiopetuksen järjestäjälle esiopetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot (Ks. varhaiskasvatuslaki 540/2018, 41§).

Perhepäivähoidosta ja muista päiväkodeista siirtyvien lasten oppimissuunnitelmat toimitetaan toukokuun puoliväliin mennessä päiväkotiin, jossa lapsi aloittaa esiopetuksen. Perhepäivähoidossa siirrettävät tiedot kirjaa perhepäivähoitaja, yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan tai veon kanssa. Päiväkodissa esiopetusryhmään tulevien lasten oppimissuunnitelmat käydään läpi tulevan esiopetusryhmän kartoittamiseksi.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Kun lapsi siirtyy oppivelvollisuuden piirissä olevaan esiopetukseen varhaiskasvatusyksikössä, hänelle tehdään uusi HOJKS, jonka tekemisessä voi hyödyntää 5-vuotiaana tehtyä HOJKS:a. HOJKSin laatimisessa huomioidaan sekä esiopetuksen että varhaiskasvatuksen tuen hallintopäätökset.

Kehitysvammaisille lapsille, jotka ovat oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa 5- vuotiaana ja siirtyvät 6- vuotiaana esiopetukseen koulun erityisryhmään, tehdään keväällä uusi pedagoginen selvitys ja suositus erityisen tuen päätöksen sisällöstä. Tulevasta esiopetussijoituksesta tehdään esitys moniammatillisessa palaverissa, jossa on mukana erityisopettajat varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta. Esitys lähetetään helmikuun loppuun mennessä oppimisen ja koulunkäynnin tuen koordinaattorille.

Yhteistyö esiopetuksen ja koulun kanssa

Lapsen sujuva ja joustava siirtyminen esiopetuksesta alkuopetukseen edellyttää esiopetuksen ja alkuopetuksen opettajien välistä yhteistyötä. Esiopetuksesta kouluun siirryttäessä varmistetaan lapsen näkökulmasta sujuva siirtyminen. Henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen tulevan koulun kanssa ja vaihtaa tarvittavat tai välttämättömät tiedot. Lasten kanssa käydään tutustumassa koulun tiloihin ja perustoimintoihin kuten ruokailuun ja ulkoiluun. Lasten sosiaalista verkostoa laajennetaan mahdollisuuksien mukaan samaan kouluun siirtyviin lapsiin tutustumalla.

Mikäli tehostettua tai erityistä tukea saavan lapsen kohdalla mietitään, onko tukitoimien toteutuminen yleisopetuksen luokassa tai omassa lähikoulussa riittävää, pidetään tammi-helmikuun aikana moniammatillinen palaveri. Palaveriin osallistuvat lapsen huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, lähikoulun erityisopettaja ja koulupsykologi (tai vastaavasti joku muu opiskeluhoillon jäsen) sekä tarvittaessa muita lapsen tuen tarpeen arviointiin osallistuvia henkilöitä. Palaverin kokoonpanosta päätetään lapsikohtaisesti. Palaverissa käydään läpi lapsen tuen tarpeet, arvioidaan tuen järjestämisen mahdollisuuksia lähikoulun yleisopetuksen luokassa sekä suunnitellaan esiopetuksen tukitoimien toteuttamista kevään aikana. Tarvittaessa keskustellaan luokkamuotoisen erityisopetuksen tarpeesta opetuksen järjestämiseksi.

Palaverin yhteydessä laaditaan tai päivitetään pedagoginen arvio tai selvitys, jossa määritellään lapsen tuen tarpeet koulun aloituksen näkökulmasta. Erityistä tukea saavan lapsen pedagogisen

selvityksen lisäksi laaditaan lomake ”Suositus erityiseen tukeen”, johon kirjataan suositus lapsen koulunaloituspaikasta ja siihen tulee saada huoltajien allekirjoitukset. Lapsen huoltajien kanssa on tärkeää päästä yhteisymmärrykseen tulevasta koulupaikasta. Tarvittaessa opetuksen järjestäjä kuitenkin päättää opetuspaikasta.

Mikäli tuen tarve edellyttää opiskelua perusopetuksen pienluokassa, pedagoginen arvio tai selvitys toimitetaan viikon 10 loppuun mennessä oppimisen ja koulunkäynnin tuen koordinaattorille, joka toimittaa asiakirjat perusopetuksen oppimisen tuen työryhmälle. Työryhmä kartoittaa lapsen koulunaloitusta parhaiten tukevan koulupaikan pedagogisen arvion tai selvityksen mukaisesti.

Jos lapsella on tehostettu tai erityinen tuki, siirtymä esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle toteutetaan suunnitelmallisesti yhteistyössä huoltajien, esiopetuksen ja alkuopetuksen kanssa tukitoimien jatkuvuuden takaamiseksi. Esiopetuksessa lapselle tehdään esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana tai henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) erityisen tuen aikana. Mikäli lapsi siirtyy omaan lähikouluun yleisopetuksen luokkaan ja tuen järjestäminen säilyy ennallaan, päivitetään kevätlukukauden aikana pedagoginen arvio tarvittavin osin. Erityistä tukea saavan lapsen pedagoginen selvitys päivitetään, sillä hänelle tehdään uusi erityisen tuen päätös opetusryhmän muuttumisen vuoksi.

Maaliskuun aikana kokoontuu oppimisen ja koulunkäynnin tuen koordinaattorin kokoama moniammatillinen työryhmä, jossa on mukana Alhoniityn koulun rehtori sekä opiskeluhuollon henkilökuntaa ja erityisopetuksen edustajia varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta. Tämä työryhmä käy läpi ne esiopetuksesta perusopetukseen siirtyvät oppilaat, jotka mahdollisesti sijoittuvat pienluokille tai Alhoniityn / Rajasalmen koulun vaativan erityisen tuen luokkiin. Pienluokille sijoitetaan ensisijaisesti erityisen tuen oppilaat, mutta tehostetun tuen oppilailla on pienluokkapaikkaan yhtäläinen oikeus.

Valmistavaan opetukseen hakeutumisesta lisätietoa luvussa 4.4.

Tiedonsiirto esiopetuksesta kouluun

Esiopetuksesta tiedot lapsen tulevaan kouluun siirretään ensisijaisesti tiedonsiirtolomakkeella mahdollisessa luokkakohteisessa tiedonsiirtopalaverissa.

Kun tehostettua tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen tuleva koulupaikka on tiedossa, järjestetään kevään aikana tarvittaessa tiedonsiirtopalaveri. Palaveriin osallistuvat lapsen huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, tuleva luokanopettaja, erityisluokanopettaja tai osa-aikaista erityisopetusta antava erityisopettaja. Lisäksi palaveriin kutsutaan tarpeen mukaan muita lapsen kasvun ja oppimisen tuen järjestämiseen osallistuvia asiantuntijoita.

Kopiot tukea saavien lasten tuen asiakirjoista (pedagoginen arvio, oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana, pedagoginen selvitys, HOJKS) toimitetaan lähikoulun yleisopetukseen menevien yleistä ja tehostettua tukea saavien lasten sekä lähikouluun yleisopetuksen luokalle siirtyvien erityistä tukea saavien lasten osalta huhtikuun puoleen väliin mennessä tulevan koulun rehtorille. Rehtori toimittaa asiakirjat tulevalle 1.luokan opettajalle. Mikäli erityistä tukea saava lapsi menee lähikoulun yleisopetuksen luokkaan, lähikoulun rehtori tekee hänen asiakirjojensa perusteella hänelle erityisen tuen päätöksen koulun aloitukseen mennessä.

Alkuperäiset asiakirjat arkistoidaan esiopetusyksikössä. Esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen liittyviä asiakirjoja ei siirretä kouluun.

Opiskeluhooltoon liittyvä yhteistyö lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen

Opiskeluhooltoon liittyvien tietojen siirtäminen edellyttää huoltajan antamaa yksilöityä kirjallista tiedonsiirtolupaa. Opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot voidaan kuitenkin siirtää ilman huoltajan lupaa. Jos huoltajan kanssa sovitaan, että asian hoitaminen jatkuu koulussa ja jatkossa asian hoidossa ovat mukana koulun työntekijät, heille voi opiskeluhoollollisia tietoja välittää. Opiskeluhoollollisissa asioissa järjestetään tarvittaessa erillinen opiskeluhooltopalaveri, jossa huoltaja on mukana. Opiskeluhooltokertomukseen kirjataan tiedot, jotka kouluun on siirretty.

Koululaisten iltapäivätoiminta

Iltapäiväkerhotoimintaa tarjotaan Nokian alakoulujen 1.-2.- vuosiluokkien oppilaille resurssien mukaan. Perusopetus tiedottaa huoltajia koululaisten iltapäivätoiminnasta ja ilmoittautumiskäytännöistä. Huoltajat voivat tiedustella asiaa perusopetuksen kerhotoiminnan koordinaattorilta. Perusopetuksen kerhotoimintaan ja kerhotoiminnan toimintasuunnitelmaan voi tutustua kaupungin kotisivuilla.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Työtavoissa huomioidaan toiminnallisuus, leikki, monipuolisuus ja vuorovaikutus. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan. Opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Työtapojen valinnassa tulee näkyä lasten mielenkiinnonkohteet ja tarpeet. Lapset ovat mukana työtapojen valinnassa.

Leikki on lapsille ominainen tapa toimia ja hahmottaa maailmaa. Erilaiset leikit edistävät lasten kehitystä, hyvinvointia ja tarjoavat lapsille monipuolisia mahdollisuuksia keksiä, harjoitella ja

opetella uusia asioita. Leikkien mielikuvitusmaailmojen rakentaminen, erilaisten roolien ottaminen ja esimerkiksi sääntöjen määrittelemisen tekevät leikeistä tärkeitä oppimisympäristöjä lapsille.

Opettajan ja muun henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, osallistua, ohjata ja rikastaa leikkejä pedagogisesti ja sukupuolisensitiivisesti. On tärkeää huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä. Lapsia kannustetaan tekemään leikeissä aloitteita ja ohjataan ottamaan toiset huomioon. Lasten leikkitaitojen kehittymistä tuetaan. Lasten omaehtoisten leikkien lisäksi yhdessä rakennetut pitkäkestoiset leikit luovat hyvän mahdollisuuden toteuttaa erilaisia oppimiskokonaisuuksia.

Leikin ohella tutkiva oppiminen on keskeinen työtapo esiopetuksessa. Yhteisen tutkimisen kohteeksi pyritään valitsemaan ilmiö, joka nousee esille lasten leikeistä, keskustelusta tai kysymyksistä. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, päätelmiä sekä keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin ja kokeilemaan niitä. Tutkivaan toimintaan ja oppimiseen kuuluu havainnointia, kysymysten muotoilua, tiedon hankintaa, kokeilua, päättelyä, ratkaisujen keksimistä sekä dokumentointia ja tulosten esittämistä. Dokumentit ja tulosten esittäminen tuovat näkyväksi lasten ajattelua ja tiedon kehittymistä sekä vahvistavat lasten osallisuuden kokemusta.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Digitaalisten välineiden ja ohjelmien suunnitelmallinen hyödyntäminen rikastaa oppimista ja leikkiä. Monipuolinen oppimisympäristö luo tilaisuuksia eriyttää lasten oppimista, sitoutua pitkäkestoiseen leikkiin ja kerrata opeteltua. Onnistumisen kokemuksilla ja työtapoihin liittyvällä kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastataan valitsemalla juuri hänelle sopivat oppimisvälineet. Digitaaliset välineet motivoivat lapsia oma-aloitteiseen harjoitteluun esimerkiksi tuen toteuttamisessa. Digitaalisia välineitä hyödynnetään tukea tarvitsevien lasten opetuksessa. Ne lisäävät mahdollisuuksia vastata tuen suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin ja motivoivat lapsia harjaannuttamaan taitojaan. Välineiden avulla voidaan huomioida lasten yksilöllisiä kiinnostuksen kohteita ja vahvuuksia oppimisessa.

Henkilöstön arvioi esiopetuksen toteutumista ja omia sekä ryhmän työtapoja esiopetusryhmän toimintasuunnitelman säännöllisellä arvioinnilla. Tarvittaessa esiopetuksen toteuttamisen kokonaisuuden arvioinnissa käytetään ryhmän itsearviointilomaketta kasvattajatiimin toiminnasta. Myös lapsilta ja huoltajilta saatu palaute huomioidaan työtapojen kehittämisessä.

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi²⁷ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen²⁸ tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoa lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

27 Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

28 Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan²⁹ kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta³⁰ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin³¹. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus³². Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Esiopetuksen arviointi perustuu esiopetuksen yleisiin tavoitteisiin sekä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Kartoitukset, lasten mielenkiinnon kohteet ja esiopetuksen tavoitteet ohjaavat toiminnan ja oppimisympäristön suunnittelua. Lasten mielenkiinnon kohteista saadaan tietoa erityisesti havainnoinnin, keskustelun ja dokumentoinnin avulla.

²⁹ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

³⁰ Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

³¹ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

³² Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

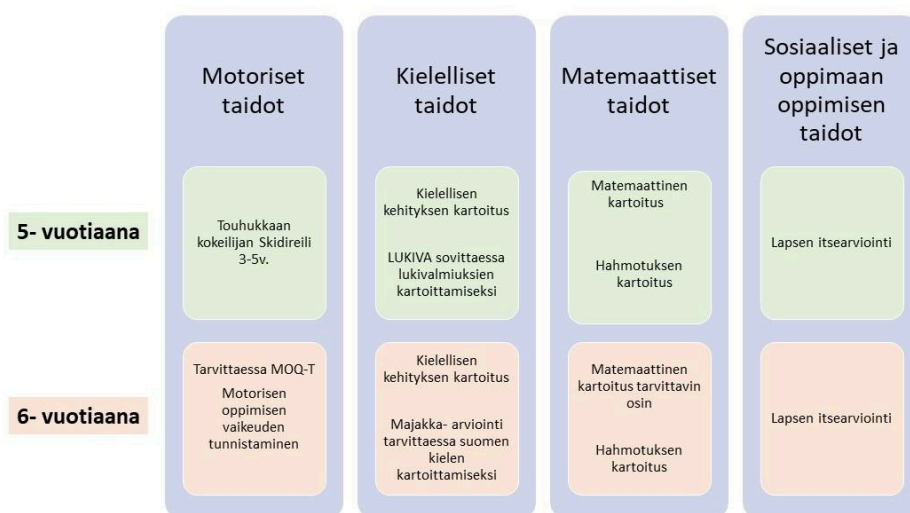
Pedagoginen dokumentointi tukee esiopetuksen suunnittelua, toteuttamista sekä toiminnan arviointia ja kehittämistä. Dokumentit voivat olla kartoituksia, muistiinpanoja, valokuvia, lasten töitä tai vaikkapa videoita yhteisestä tekemisestä. Suunnitelmallisen dokumentoinnin avulla opettaja ja muu henkilöstö oppivat tuntemaan yksittäisiä lapsia, ymmärtämään heidän vuorovaikutussuhteitaan sekä lapsiryhmän ja henkilöstön vuorovaikutuksen luonnetta.

Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on auttaa toteuttamaan esiopetusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatua tietoa käytetään toimintakulttuurin, oppimisympäristöjen, työtapojen ja arvioinnin käytäntöjen kehittämisessä esiopetuksen tavoitteiden mukaiseksi. Dokumenttien avulla opettaja voi tehdä lapsen oppimista näkyväksi lapselle itselleen ja samalla motivoida lasta oppimaan.

Lapsille tehtävät osaamisesta kertovat kartoitukset (kielellinen, matemaattinen ja motorinen) ovat osa pedagogista dokumentointia. Ne ovat kuitenkin ainoastaan henkilöstön käyttöön tarkoitettuja. Niiden avulla selvitetään ja seurataan lasten taitojen edistymistä ja tuen tarvetta sekä suunnitellaan pedagogisia sisältöjä, oppimisympäristöjä ja menetelmiä. Suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa otetaan huomioon, että opetussuunnitelman tavoitteet ovat opetukselle asetettuja tavoitteita, eikä esiopetuksessa ole yleisiä lapsille asetettuja osaamistavoitteita.

Suunnitelmallinen/ Pedagoginen dokumentointi esiopetuksessa

- Havainnot ja valokuvat lapsista
- Havainnot lasten vuorovaikutussuhteista ja leikistä
- Matemaattinen ja hahmottamisen kartoitus, kielellinen kartoitus
- Lapsen itsearviointi
- Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma/Tehostetun tuen suunnitelma/HOJKS
- Lukuvuosisuunnitelma

Lapsille tehtävät kartoitukset toiminnan suunnittelun ja oppimisen seurannan tueksi

Esiopetuksen aikana lapsen kanssa harjoitellaan tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä arjen ja oppimaan oppimisen taitojen itsearviointia. Itsearviointi tukee ja tekee näkyväksi lapsen kognitiivista ja sosiaalista kehitystä. Itsearviointia tehtäessä lapsi pohtii ja arvioi omaa osaamistaan sekä harjoiteltavia asioita ja harjoittelee itsearviointia yhdessä opettajan kanssa. Itsearviointia on harjoiteltu jo ennen esiopetusta keväällä, mikäli lapsi on ollut päiväkodin varhaiskasvatuksessa Nokialla. Lapsen itsearviointia hyödynnetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa.

Motorisen oppimisen vaikeudet esiintyvät harvoin ainoana vaikeutena, usein ne päällekkäistyvät muiden vaikeuksien (mm. tarkkaavuushäiriö, muut oppimisvaikeudet, sosiaalis-emotionaaliset tai käyttäytymisen vaikeudet) kanssa. Jos 5 -vuotiaana tehdyn Skidireili -arviointin tulos aiheuttaa tarvetta tarkemmalle motoristen taitojen arvioinnille, voidaan Skidireili tehdä uudestaan ja tarvittaessa MOQ -T- arviointi motorisen oppimisen vaikeuden tunnistamiseksi.

Kielellinen kartoitus tehdään tarvittavin osin esiopetusvuoden alussa yksilöllisesti lapsen kanssa. Kartoituksen voi tehdä kokonaan tai vain osiot, joita lapsi ei ole aiemmin osannut. Esiopetuksen kielellistä kartoitusta tarkennetaan tarvittaessa keväällä. Kartoituksen tekemistä on ohjeistettu tarkemmin kartoitus -lomakkeessa. Jos lapsella on vaikeutta kielellisessä kartoituksessa, eikä hänelle ole tehty LUKIVA- arviointia 5-vuotiaana, keskustellaan sen mahdollisesta tekemisestä veon kanssa. Pulmat sekä kirjaintuntemuksessa että fonologiassa ennen kouluikää voivat ennakoita lukemisvaikeuksia, varsinkin jos lapsen suvussa on lukivaikeutta.

Toiminnallinen matemaattinen kartoitus tehdään tarvittavin osin esiopetusvuoden alussa yksilöllisesti lapsen kanssa. Kartoituksen voi tehdä kokonaan tai vain osiot, joita lapsi ei ole aiemmin osannut. Varhaiset matemaattiset taidot ovat keskeisiä lapsen ajattelun kehityksessä. Heikko matemaattinen osaaminen voi liittyä numeraalisten taitojen lisäksi esimerkiksi muistin toimintaan, keskittymiseen, kielellisiin tekijöihin tai hahmottamisen vaikeuteen. Hahmottamista kartoitetaan 5- ja 6- vuotiaana syyslukukauden aikana erillisen ohjeistuksen mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen opettaja käy kartoitukset läpi varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Yksiköissä tehdään vuosittain pedagoginen toimintasuunnitelma, joka on laadittu Nokian kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman ja varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta työväliseksi yksikkö- ja ryhmäkohtaiseen suunnitteluun. Pedagoginen toimintasuunnitelma konkretisoi esiopetussuunnitelman tavoitteita. Toimintasuunnitelma on pedagogisen johtamisen väline yksikön ja tiimin tasoille. Se rakentuu yksikön suunnitelmasta, esiopetusryhmän lukuvuosisuunnitelmasta ja arviointiosasta sekä tiimisopimuksesta. Toimintasuunnitelmaan kirjataan muun muassa yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvon edistämisen toimenpiteet, huoltajien osallisuus esiopetuksen suunnittelussa ja arvioinnissa sekä kehittämisen painopistealueet. Henkilöstö arvioi ja kehittää pedagogista toimintasuunnitelmaa säännöllisesti mm. pedagogisessa ohjausryhmässä, omassa tiimissä ja kehittämisilloissa/- päivissä. Lasten osallisuus arviointiin ja kehittämiseen toteutetaan kuuntelemalla lasten toiveita ja aloitteita, selvittämällä heidän näkemyksiään, hyödyntäen pedagogista dokumentointia sekä pelaamalla lasten laatupeliä.

Tiimisopimus tehdään keväällä tai seuraavan toimintakauden tiimin selvittyä. Tiimin aloituskeskustelun tavoitteena on varmistaa hyvä alku ryhmän toiminnalle, luoda pelisäännöt ja muodostaa yhteisiä näkemyksiä tiimin jäsenten välille.

Lukuvuosisuunnitelma laaditaan esiopetussuunnitelman ja lasten oppimissuunnitelmien pohjalta. Suunnitelmaan kirjataan lasten oppimissuunnitelmista konkreettiset toimenpiteet lasten esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen toteuttamiselle ja oppimisympäristölle. Opettaja vastaa suunnitelman laatimisesta yhdessä tiimin kanssa ja kutsuu veon mukaan laatimiseen, jos ryhmän lapsilla on tuen tarvetta. Lukuvuosisuunnitelma on työväline, jota arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti havainnoinnin, itsearviointin ja palautteen perusteella tiimipalaverissa.

Lukuvuosisuunnitelma käydään läpi syys-lokakuussa varhaiskasvatussyksikön johtajan ja -erityisopettajan kanssa ja sen keskeisistä tavoitteista kerrotaan huoltajille. Yksikön johtaja ja veo tutustuvat lukuvuosisuunnitelmaan ennalta sekä nostavat asioita tai kysymyksiä yhteiseen keskusteluun. Arviointikeskustelu yksikön johtajan ja veon kanssa käydään kevään aikana.

Pedagogisen toimintasuunnitelman ja lasten esiopetuksen oppimissuunnitelmien arvioinnin lisäksi yksikössä toteutetaan esiopetuksen toiminnan monitahoista arviointia varhaiskasvatussuunnitelman luvussa 7. kuvatuin toimintatavoin.

Lukuvuoden päättyessä lapselle annetaan Nokian kaupungin esiopetuksen osallistumistodistus. Huoltajan pyytäessä lapselle annetaan Opetushallituksen määräyksen mukainen virallinen esiopetuksen osallistumistodistus. Lisäksi voidaan antaa UNICEFIN kympin todistus esiopetusvuoden päätteeksi. Todistuksen antamisen aikoihin ryhmässä voidaan käsitellä

lasten oikeuksia esimerkiksi oikeutta oppimiseen, ryhmään kuulumiseen ja jokaisen yksilön ainutlaatuisuuden merkityksestä.

4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Ilmaisun monet muodot

*Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.*

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetuksessa kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten

kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikkiliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnustamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan

lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunteiden kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumiseen ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttönä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunteiden kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa

luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä teknologisia **ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Lasten kielelliset valmiudet kehittyvät, kun heitä ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen keskeisillä osa-alueilla. Nämä osa-alueet ovat: vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavaranto sekä kielitietoisuus.

Vuorovaikutustaitoja vahvistavat lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja se, että heidän aloitteisiinsa vastataan. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan rohkaisemalla lapsia vuorovaikutukseen toisten lasten ja henkilöstön kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan kysymistä, pyytämistä, neuvottelemista ja toimimista erilaisissa tilanteissa. Opetuksessa voidaan käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä kuten draamaa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen, keskusteleminen ja erityyppisten tekstien käsittely tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa esiopetuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Puheen tuottamisen taitoja vahvistetaan ohjaamalla kertovaan puheeseen ja keskusteluun eri tilanteissa. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Opetuksessa voidaan harjoitella keskittynyttä kuuntelua ja vuorottelua sekä intonaatiota, puheen sujuvuutta ja ymmärrettävyyttä.

Lasten kielen käyttötaitoja vahvistetaan tarkastelemalla kielen käyttämistä eri tilanteissa. Erilaisiin teksteihin tutustumalla tuetaan kielen käyttötaitojen kehittymistä sekä puhutun ja kirjoitetun kielen erojen havaitsemista. Lapsia ohjataan kertomaan, kuvailemaan ja selittämään sekä ilmaisemaan mielipiteensä ja eläytymään erilaisiin teksteihin.

Lasten **kielellisen muistin ja sanavarannon** kehitystä tuetaan esimerkiksi loruilla ja laululeikeillä, kielellä leikkittelyllä, nimeämisellä sekä käyttämällä erilaisia kuvaavia sanoja ja uusia käsitteitä. Erilaisten tekstien lukeminen, tarinoiden kerronta ja yhteinen keskustelu luetun pohjalta auttavat lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä mikä edistää oppimismotivaatiota. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi.

Lähiympäristön eri kielten ja lapsen oman kielenkäytön havainnointi tukee **kielitietoisuuden kehittymistä**. Opettajan tehtävänä on lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Lasten huomiota suunnataan sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten äänteisiin, kirjaimiin, tavuihin ja sanoihin. Lapsia ohjataan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä. Heitä kannustetaan ilmaisemaan itseään ja tuomaan ajatteluaan näkyväksi tuottamalla omia puhuttuja, kirjoitettuja ja audiovisuaalisia tekstejä. Tekstien tuottamisessa hyödynnetään käsin kirjoittamisen lisäksi digitaalista tekstinkäsittelyä. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Matemaattisten taitojen perusta rakentuu jo ennen kouluikää. Lapsen matemaattinen ajattelu kehittyy, kun lapsi oppii tarkastelemaan ympäristöään ja toimintaa matemaattisista näkökulmista. Aikuinen auttaa lasta kiinnittämään huomiota esimerkiksi lukumääriin ja muotoihin. Lapsia kannustetaan kehittämään matemaattisia taitojaan ja matemaattista ajatteluaan toiminnallisesti, leikkien erilaisissa oppimisympäristöissä ja arjen tilanteissa. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Lapsia innostetaan jakamaan toisilleen havaintojaan ja syventämään sitä kautta yhteistä ajattelua, ongelmanratkaisutaitoja ja toimintaa. Opetukseen kuuluu muistia ja loogista ajattelua kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Opetus on leikkilistä ja siinä hyödynnetään leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksessa keskeisiä lasten matemaattisen kehityksen osa-alueita ovat: matemaattiset suhteet, lukukäsite, geometriset käsitteet, mittaaminen ja aika sekä aritmeettiset perustaidot. Nämä matemaattisen kehityksen osa-alueet eivät ole erillisinä opeteltavia toimintoja vaan matemaattisten taitojen oppiminen tapahtuu usein samanaikaisesti.

Matemaattiset suhteet

Matemaattinen ajattelu lähtee liikkeelle havainnoista, niiden sanallistamisesta ja käsitteellistämisestä. Lasten omaehtoisia ja yhteisiä havaintoja käsitteellistetään, niiden ominaisuuksia nimetään ja tunnistetaan ja havaintoihin liittyviä käsitteitä pyritään opetuksessa luokittelemaan. Matemaattis-loogisen ajattelun ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymisen kannalta on kuitenkin oleellista, että lapsilla on paljon mahdollisuuksia harjoitella vertailla, luokitella, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Samalla harjoitellaan näihin liittyvien sijainti- ja suhderekäsiteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä. Lasten avaruudellista hahmottamiskykyä tuetaan arjen tilanteissa ja leikissä. Sijaintija suhderekäsitteitä ja niiden sanallistamista on erityisen tärkeä harjoitella ja tukea niiden lasten Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa kanssa, joille esiopetusryhmässä käytettävä opetuskieli ei ole ensisijainen. Muistia kehittävät pelit, leikit ja tehtävät tukevat lasten oppimista.

Lukukäsite

Lukukäsitteen muodostuminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Lasten lukukäsitteen kehittymistä tuetaan esiopetuksessa harjoittelemalla monipuolisesti lukujonotaitoja ja laskemalla pieniä lukumääriä. Lukujen luettelemisen taitoa vahvistetaan esimerkiksi sormien käytön, laulujen tai leikkien avulla. Lasten kanssa harjoitellaan lukumäärien laskemista erilaisista esineistä tai kuvista tai havainnoista muodostuvista joukoista osana arjen toimintaa. Joukon osia yhdistellään, erotetaan ja hajotetaan sekä lasketaan lukumääriä uudelleen. Erilaisia joukkoja ja niiden lukumääriä vertaillaan keskenään ja asetetaan järjestykseen. Toiminta vahvistaa lasten ymmärrystä lukusanojen ja lukumäärien yhteydestä sekä luo perustan ymmärtää lukujonon lukumäärien jonona. Esiopetuksessa harjoitellaan myös lukusanan ja lukumäärän yhdistämistä numeromerkkeihin sekä niiden järjestämistä lukujonoksi. Lukukäsitteelle syntyy vahva pohja, kun lapset saavat harjoitella lukujonoon liittyviä taitoja riittävän kauan toiminnallisesti ja yhteisesti puheen tukemana.

Geometriset käsitteet

Geometriassa tutustutaan kuvioihin, kappaleisiin ja niiden ominaisuuksiin. Erilaisilla harjoituksilla tuetaan tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan eri esineiden 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan näihin liittyviä sijainti- ja suhderekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä, vasemmalla ja oikealla ja joka toinen. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Geometrian sisältöjä ja muotokieltä tutkitaan myös liikkuen ja visuaalisen toiminnan sekä luovuuden kautta. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat tunnistamaan ja nimeämään niitä.

Mittaaminen ja aika

Mittaamisen peruseriaate vakiintuu lapsilla jatkuvien harjoitusten ja leikin avulla. Mittaamiseen liittyviä tavoitteita tarkastellaan sekä pituuden ja koon, että tilavuuksien ja määrän suhteen. Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Standardisoitujen mittaasteikkojen sijasta hyödynnetään omaa kehoa sekä pedagogista välineistöä. Mittaaminen yhdistyy vertailun ja järjestykseen asettamiseen liittyviin toimintoihin ja opettaja tukee lapsia konkreettisesti ja kehollisessa mittaamisessa. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla sekä päivärytmiä visualisoimalla. Aikakäsityksen ja mittaamisen yhdistämistä esimerkiksi nopeuden arvioimisessa ja nopean ja hitaan vauhdin tuottamisessa hyödynnetään leikin kautta.

Aritmeettiset perustaidot

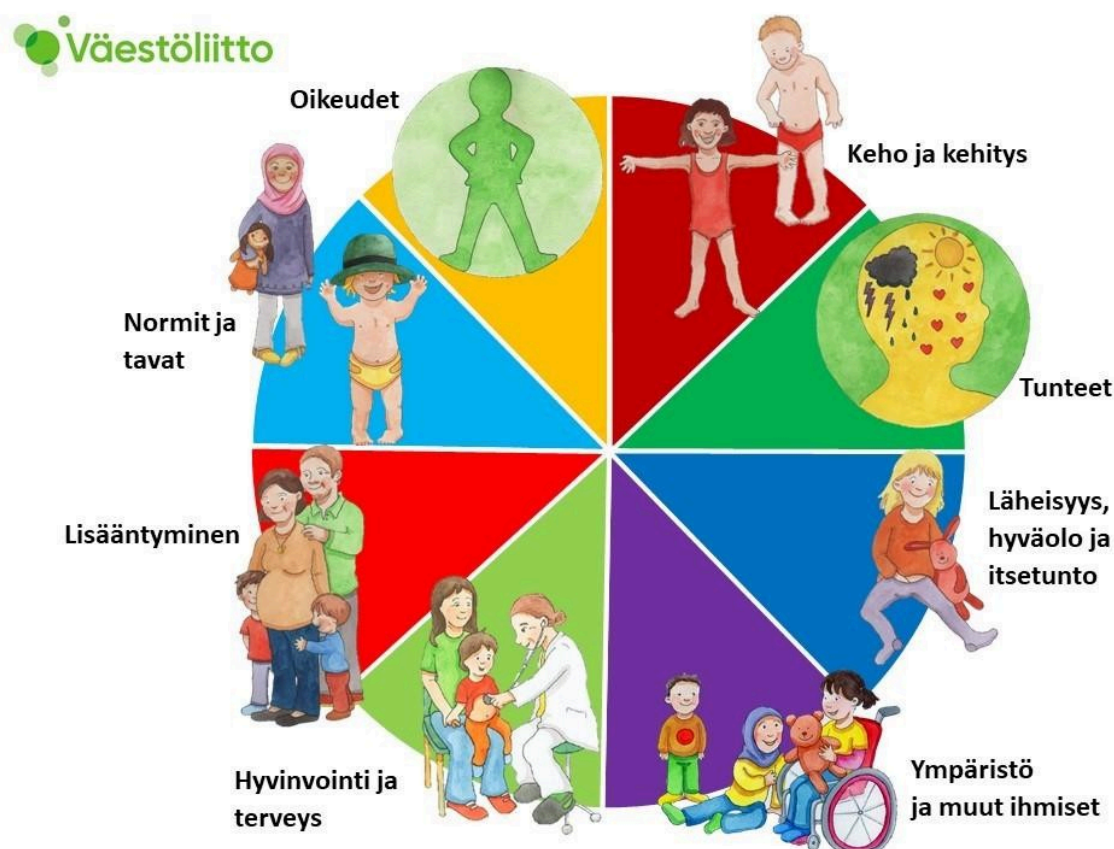
Esiopetuksessa aloitellaan yhteen- ja vähennyslaskujen muodostamista ja ratkaisemista. Harjoittelu aloitetaan pienillä lukumäärillä hyödyntäen leikkiä. Yhteen- ja vähennyslaskuja harjoitellaan havainnollisesti erilaisilla esineiden, kuvien tai havaintojen muodostamilla joukoilla samalla kielellistään. Lapsia ohjataan ymmärtämään lisäämisen ja vähentämisen käsitteitä kuten yksi vähemmän/yhden suurempi. Tavoitteena on, että lapsi oppii liittämään yhteen- ja vähennyslaskun arkielämän tilanteisiin.

Kehotunnekasvatus

Lapsella on oikeus kehittyä turvassa, omassa tahdissa ja häiritsemättä. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Kehotunnekasvatus edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia - kunnioittaen perheiden ja sukupuoli-identiteettien moninaisuutta, lapsen yksilöllisyyttä sekä korostaa terveen itsetunnon ja kehonkuvan vahvistamista.

Lapsuuteen kuuluu omaan kehoon tutustuminen. Lapselle seksuaalisuus, itsensä tutkiminen ja kehostaan nauttiminen on hyvin luonnollista ja avointa. Lapselle opetetaan oman ja muiden kehojen arvostamista, ja opetetaan mitkä alueet kehossa ovat yksityisiä. Lapsia kannustetaan avoimeen ja sallivaan keskusteluun ja luodaan turvallinen ilmapiiri, jossa kaikille tunteille ja kysymyksille on tilaa.

Kehotunnekasvatus vahvistaa myönteistä minäkuvaa ja halua pitää itsestä huolta. Lapselle tulee tulla tunne, että keho on oma, arvokas, ainutlaatuinen ja tärkeä. Kehon jokaisella kohdalla on oma nimi. Asioista puhutaan niiden oikeilla nimillä lapsen ikätaso huomioiden. Jokainen saa määrätä omaa kehoaan ja harjoitella puolustamaan koskemattomuuttaan. Myös toisen ihmisen keho on yhtä arvokas. Kehotunnekasvatus on myönteisen minäkuvan vahvistamista, tunne- ja turvataitoja sekä ikätasoista seksuaaliterveystietoa.

Väestöliitto. Kehotunnekasvatuksen osa-alueet.

Kehotunnekasvatusta tuetaan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa muun muassa seuraavin pedagogisin ratkaisuin. Lapselle tarjotaan syyliä ja turvaa, sekä sanoitetaan lapsen tunnetiloja ja harjoitellaan tunnetaitoja. Tuetaan lapsen luontaista uteliaisuutta ja leikkiä, hyväksymällä

lapsen kiinnostus omaa kehoaan kohtaan. Opetellaan yhdessä turvataitoja ja moninaisuuden hyväksymistä. Kannustetaan lasta puhumaan avoimesti mahdollisista huolistaan, peloistaan ja kokemuksistaan. Esiopetuksessa opetetaan itsestä huolehtimisen taitoja ja opetellaan suhtautumaan läheisyyteen, kosketukseen ja hellyyteen myönteisesti. Henkilöstöllä on vastuu siitä, että lapsi uskaltaa kääntyä kaikissa kysymyksissä ja ongelmissa heidän puoleensa.

Kasvan ja kehityksen -oppimiskokonaisuuden sisältöjä, turvataitojen harjoittelua sekä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviä toimintatapoja kuvataan tarkemmin esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelman yhteisöllisen opiskeluhoiton osuudessa. Väestöliiton sivuilta löytyy materiaaleja ja lisää tietoa kehotunnekasvatuksesta.

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä³³. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuväriä sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomaväriä sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lastenkielitaidon** sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa³⁴ opetusta, voivat

33 Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

34 Perusopetuslaki 5 § 1 mom. (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § 3 mom. (363/2015)

maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaisissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaisissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Eri kieli-jakulttuuritaustaisten lasten esiopetus toteutetaan muun esiopetuksen yhteydessä. Toiminnassa kiinnitetään huomiota yhdessä tekemiseen ja hyvän, yhteisöllisen ilmapiirin luomiseen ja vahvistamiseen. Monikielisten lasten opetuksessa hyödynnetään monilukutaitoa ja kielitietoisuuden opetuksen menetelmiä, joiden avulla tuetaan lapsen yhdenvertaisia osallistumis- ja oppimismahdollisuuksia. Lapsen kielelliset valmiudet otetaan huomioon joustavasti esiopetuksen toteutuksessa. Opetuksessa painottuu suomi toisena kielenä -opetus ja kulttuuri-identiteetin kehittämisen tukeminen. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan toimenpiteitä kielen ja kulttuuri-identiteetin tukemiseksi. Nokialla S2-opetuksen tukena ovat Monikielinen lapsi varhaiskasvatuksessa -materiaalit. Huoltajille annetaan tietoa suomen kielen opetuksen ja oman äidinkielen merkityksestä ja tavoitteista.

Lähtökohtaisesti ne monikulttuuriset perheet, jotka eivät ole aikaisemmin olleet varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen palvelun piirissä, tavataan kuntaan muuton alkuvaiheessa moniammatillisessa verkostossa. Mikäli esiopetus on uuden lapsen tapaavana tahona, esiopetuksesta otetaan yhteyttä kotoutumistyön koordinaattoriin. Veo kokoaa verkoston, kutsuu yhteistapaamiseen ja varaa tulkin. Yhteistapaamiseen kutsuttavat työntekijät sovitaan yksilöllisesti. Pääsääntöisesti yhteistapaamisessa ovat paikalla huoltajien lisäksi varhaiskasvatuksen opettaja, terveydenhoitaja ja kotoutumistyön koordinaattori. Tapaaminen järjestetään siinä esiopetusyksikössä, mistä aloite verkostolle on tullut. Yhteistapaamiselle on oma haastattelulomake keskustelun tueksi. Yhteistapaamisen pohjalta tehdään tarvittaessa jatkosuunnitelmia ja ohjausta muihin palveluihin.

Mikäli esiopetuksessa on muita kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia lapsia, tiedotetaan asiasta varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Veo ottaa tarvittaessa yhteyttä perusopetuksen valmistavan opetuksen seutukoordinaattoriin. Yhteistyössä hänen kanssaan selvitetään oman kotikielen opetusta tarvitsevat esiopetusikäiset lapset. Samaan kieliryhmään kuuluvia oppilaita pitää olla vähintään 4 jotta ryhmä voidaan perustaa. Kuljetusjärjestelyistä huolehtiminen kuuluu aina lapsen huoltajille.

Nokialla järjestetään valmistavaa opetusta ja siihen osallistuminen suunnitellaan moniammatillisesti ja lapsikohtaisesti. Tulkki kutsutaan mukaan palaveriin. Ennen moniammatillista palaveria esiopetuksessa tehdään Majakka-arviointi, jolla kartoitetaan lapsen suomenkielen taitoja. Mikäli suomenkielen taitotaso ei ole riittävä, otetaan yhteyttä valmistavan opetuksen seutukoordinaattoriin.

Valmistavan opetuksen tavoitteena on kehittää oppilaan suomen kielen taitoa, sanavarastoa, tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja tarvittavia valmiuksia perusopetukseen siirtymistä varten. Moniammatilliseen palaveriin kutsutaan mukaan huoltajat, esiopetuksenopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, koulupsykologi, tarvittaessa kotoutumistyön koordinaattori, koulun erityisopettaja, rehtori, tuleva luokanopettaja ja tulkki. Tarvittaessa mukaan voidaan kutsua terveydenhoitaja ja valmistavan opetuksen seutukoordinaattori.

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja opiskeluhoolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain³⁵ mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistymisen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

35 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

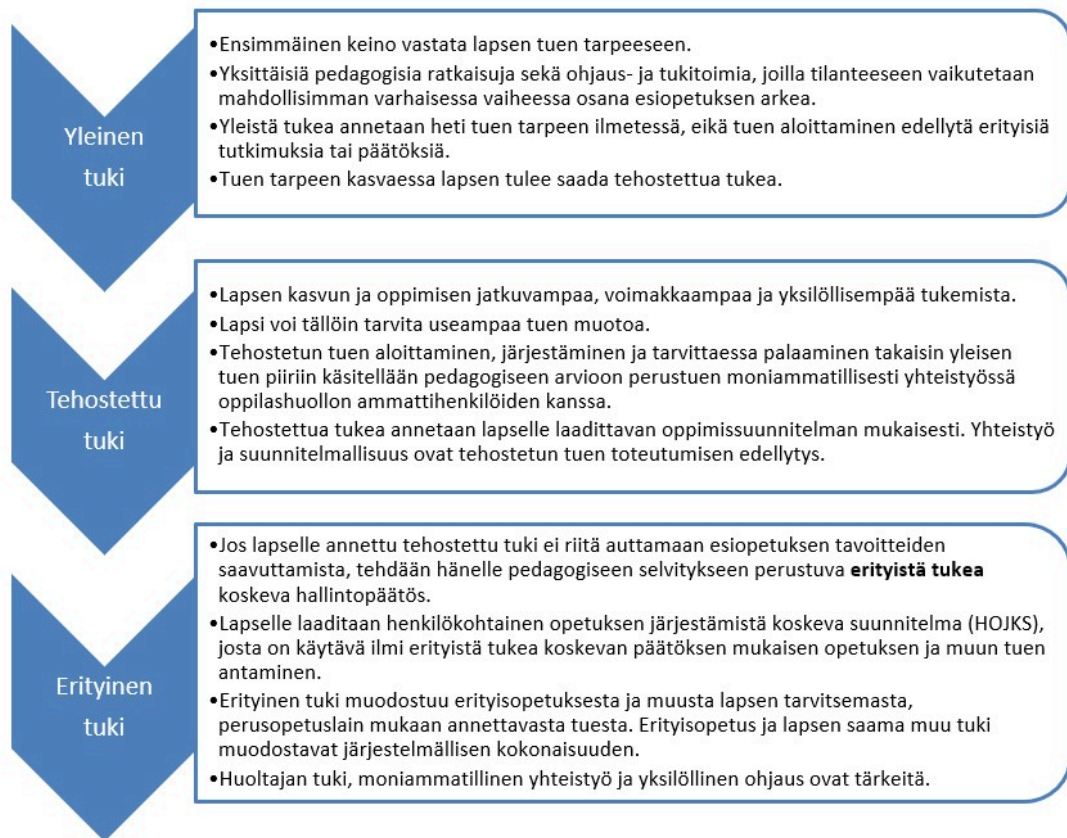
Lähipäiväkotiperiaate

Nokialla lapsen etu esiopetusta järjestettäessä huomioidaan lähipäiväkotiperiaatteena ja lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lähipäiväkodissa. Lähipäiväkotitukee lapsen ja hänen ympäristönsä vuorovaikutusta, ystävyyssuhteiden kehittymistä ja ylläpitämistä sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta. Esiopetuksessa tuetaan lapsen päivän eheyttä, vertaissuhteiden pysyvyyttä sekä jatkumon eheyttä kouluun.

Kasvun ja oppimisen tuen lähtökohtia

Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen sekä esiopetusryhmän vahvuudet, oppimis- ja kehitystarpeet. Kasvun ja oppimisen tuen tarvetta arvioidaan ja tukea järjestetään ensisijaisesti tiiviissä yhteistyössä huoltajan kanssa lapsen näkemys selvittäen. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen selvittely ja tuen järjestäminen tehdään esiopetuksen ammattilaisten yhteistyönä. Tiedossa olevat tuen suunnitelmat tehdään yhteistyössä huoltajan, lapsen, varhaiskasvatuksen opettajan, veon ja opiskeluhuollon asiantuntijoiden kanssa lokakuun loppuun mennessä. Yhteistyö voidaan toteuttaa konsultaationa tai kokoamalla moniammatillinen ryhmä, jossa ovat mukana kyseisin lapsen oppimisen tuen arvioimiseen ja järjestämiseen tarvittavat opetuksen ja opiskeluhuollon ammattilaiset. Ryhmän kokoamiseen tai moniammatilliseen yhteistyöhön ei tarvita lapsen tai huoltajan suostumusta. Kasvun ja oppimisen tuen järjestämiseen voi osallistua myös muita yhteistyökumppaneita. Yhteistyö kirjataan lapsen tuen suunnitelmaan. Huoltajan kanssa pyritään pääsemään yhteiseen näkemykseen lapsen tuen toteuttamisesta ja kouluun siirryttäessä myös luokkamuodosta.

Lapsi voi olla sekä kasvun ja oppimisen tuen että yksilökohtaisen opiskeluhuollon tuen piirissä. Oppimisen ja opiskeluhuollon tuen tulee muodostaa lapsen näkökulmasta toimiva kokonaisuus, vaikka velvoite eri tukimuotoihin tulee eri lainsäädännöstä. Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Näistä lapsi voi saada kerrallaan vain yhden tasoista tukea.

Lähde: Opetushallitus

Kolmiportainen tuki

Tuen antaminen esiopetuksessa

Lapsen tuen toteuttaminen mietitään yksilö- ja ryhmäkohtaisesti. Lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan ryhmälle suunniteltuja tuen menetelmiä esimerkiksi oppimisympäristöjärjestelyjä sekä erilaisia työtapoja ja pedagogisia menetelmiä. Näitä ovat esim. pienryhmätoiminta, kohdennetut pienryhmät, strukturointi, kuvat ja tukiviittomat. Kohdennetuissa pienryhmissä voidaan tukea mm. tunnetaitoja, vuorovaikutus- ja leikkitaitoja, kielellisiä, matemaattisia ja motorisia taitoja. Suunnitelmia päivitetään esiopetusvuoden aikana tarvittaessa.

5.2. Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä ³⁶huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan

tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhuolto).

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Lapsen tuki rakentuu huolenpidolle, jossa keskeistä on ihmisten välinen arvostava ja kuunteleva kohtaaminen, hyvinvointia tukeva ja huolet puheeksi ottava toimintakulttuuri. Jos henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista tai oppimisesta, on heillä velvollisuus ottaa asia puheeksi lapsen huoltajan kanssa. Huoli voi nousta myös lapsen poikkeavasta käyttäytymisestä tai puheista.

Huoltajalle kerrotaan mistä havainnoista huoli on syntynyt, ja sovitaan miten asiaa lähdetään selvittämään.

Siirtymäkäytänteisiin liittyvä yhteistyö on kuvattu luvussa 3.3

5.3. Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Kun lapsen tuen tarve tunnistetaan, otetaan yleisen tuen tukitoimet heti käyttöön ja ollaan yhteydessä huoltajiin. Asiasta keskustellaan myös varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Yleinen tuki ei vaadi erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Kaikki perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot, esim. eriyttäminen, osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustaja-palvelut sekä erityiset apuvälineet, ovat käytössä myös yleisessä tuessa. Lapsen yleisen tuen tavoitteet ja menetelmät kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan ja niistä keskustellaan huoltajan kanssa tai pidetään oppimissuunnitelmakeskustelu. Oppimissuunnitelman

laatimisessa huomioidaan myös mahdollinen esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta varten tehty hallintopäätös.

Yleisen tuen tukimuotoja ovat mm. seuraavat:

- lapsella on sopivaa oppimateriaalia
- opettaja muokkaa ja selkeyttää oppimateriaalia
- oppimisympäristöä muokataan
- lapsi saa riittävästi aikaa oppimiseen ja arjen toimintoihin
- lapsella on vaihtoehtoisia tapoja osoittaa osaamistaan
- lapsi käyttää tarvittavia apuvälineitä
- lapsi voi käyttää kaverin vertaistukea oppimistilanteissa
- lapsi saa kohdennettua pienryhmätoimintaa
- lapsi saa henkilökohtaista ohjausta
- varhaiskasvatuksen opettaja tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen erityisopettajan, kodin ja kouluterveydenhuollon kanssa

Yleisen tuen lähtökohtana on näiden lapsen tarpeiden mukaan joustavien järjestelyiden mahdollisimman kattava käyttö esiopetuksessa.

5.4. Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea³⁷ hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arvioissa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita

37 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen³⁸ aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen³⁹ aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksytyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä⁴⁰ lapsen ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta

38 Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

39 Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

40 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Kun yleinen tuki ei riitä, kartoitetaan tuen tarve uudelleen. Arvioidaan käytettyjen tukitoimien tehokkuus ja riittävyys. Tehostetun tuen tukimuodot ovat samoja kuin yleisessä tuessa. Tuki on kuitenkin säännöllistä, pitkäjänteisempää ja pysyvää. Käytetyt tuen muodot kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Myös käyttäytymisen, tunne-elämän, oman toiminnan ohjauksen ja sosiaalisten taitojen vaikeudet voivat johtaa tehostettuun tukeen. Oppimissuunnitelman laatimisessa huomioidaan myös mahdollinen esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta varten tehty hallintopäätös.

Varhaiskasvatuksen opettaja ja veo laativat pedagogisen arvion yhteistyössä huoltajan kanssa. Pedagoginen arvio käsitellään monialaisesti. Arvio johtaa joko yleisen tuen jatkumiseen tai tehostetun tuen aloittamiseen. Tehostettuun tukeen siirtäminen edellyttää, että lapsi on ollut säännöllisesti tukitoimien piirissä. Jos tehostettu tuki halutaan lopettaa laaditaan uusi pedagoginen arvio yhteistyössä huoltajan kanssa. Arvio käsitellään kuten tukeen siirryttäessä. Mikäli tuen taso muuttuu, varhaiskasvatuksen erityisopettaja merkitsee tarvittavat muutokset sähköiseen järjestelmään.

Tehostettua tukea saavalle lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana. Ensimmäinen oppimissuunnitelma laaditaan viipymättä pedagogisen arvion käsittelyn jälkeen, viimeistään neljän viikon kuluessa. Oppimissuunnitelman laatimisessa huomioidaan myös mahdollinen esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta varten tehty hallintopäätös. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa suunnitelman laatimisesta yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Oppimissuunnitelman alustavan laadinnan jälkeen huoltajat kutsutaan palaveriin, jossa oppimissuunnitelma täydennetään tarvittaessa yhdessä. Jos huoltajat eivät pääse palaveriin tarjotaan heille mahdollisuus esittää kommentit suunnitelmaan esimerkiksi eVakassa.

Arvioitaessa oppimissuunnitelmaa varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja arvioivat tukitoimien toteutumista. Huoltajalta ja lapselta pyydetään heidän näkemys tukitoimien riittävydestä ja toiveista koskien jatkoa.

5.5. Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain⁴¹ mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen opiskeluhoito, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea⁴² koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Opetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- opiskeluhoiton ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvon lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvon muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi⁴³.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhoollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

41 Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

42 Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

43 Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

Erityisen tuen⁴⁴ antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea⁴⁵ koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Päätös tehdään hallintolain⁴⁶ mukaisesti. Erityisen tuen⁴⁷ päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁴⁸. Päätös⁴⁹ on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen⁵⁰ päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea⁵¹ koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet

44 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

45 Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

46 Hallintolaki (434/2003)

47 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

48 Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

49 Hallintolaki 45 § 1 mom. (434/2003)

50 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

51 Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelystä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKS:n tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKS:n tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS⁵² tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa⁵³ säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden⁵⁴ piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen⁵⁵. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on

52 Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

53 Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

54 Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

55 Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus⁵⁶ saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen⁵⁷ vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Kun tehostettu tuki ei riitä, kartoitetaan tuen tarve ja käytettyjen tukitoimien tehokkuus ja riittävyys uudelleen. Erityistä tukea saavat ne lapset, joiden kasvu, kehitys tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten.

Varhaiskasvatuksen opettaja ja veo laativat pedagogisen selvityksen moniammatillisessa yhteistyössä. Selvityksestä ilmenee lapsen kehityksen ja oppimisen eteneminen, annettu tehostettu tuki, lapsen näkemys, varhaiskasvatuksen opettajan arvio ja huoltajien arvio. Selvityksessä tulee huomioida myös mahdolliset asiantuntijalausunnat.

Huoltajat kutsutaan palaveriin, jossa heille esitellään pedagoginen selvitys. Palaverissa käsitellään erityiseen tukeen liittyviä asioita, erityisen tuen päätöksen sisältöä ja perusteluja sekä mahdollisia pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyviä vaikutuksia. Lasta kuullaan hänen ikäkautensa ja edellytystensä mukaisesti ja pedagogista selvitystä täydennetään huoltajan ja mahdollisesti lapsen näkemyksillä. Pedagoginen selvitys käsitellään moniammatillisessa yhteistyössä tarvittavan opiskeluhuollon työntekijän, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja huoltajien kanssa. Pedagoginen selvitys täydennetään ja laitetaan huoltajien nähtäville eVakaan. Palaverissa sovitaan noin 1-2 viikon päähän lain edellyttämä huoltajien kuuleminen ja näkemyksen esittäminen asiasta. Tämä voi tapahtua puhelinkeskustelussa, palaverina tai kirjallisesti. Erityisen tuen päätös tehdään kuulemisen jälkeen.

Jos lapsi tarvitsee erityistä tukea, lähetetään pedagoginen selvitys varhaiskasvatuksen johtajalle päätöksen tekemiseksi. Varhaiskasvatuksen johtaja tekee hallintopäätöksen erityisestä tuesta ja tiedottaa päätöksestä varhaiskasvatusyksikön johtajaa ja varhaiskasvatuksen erityisopettajaa.

56 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

57 Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja merkitsee tuen muutokset sähköiseen järjestelmään. Tuen alkamispäivä järjestelmässä tulee olla sama kuin erityisen tuen päätöksen päivä.

Esiopetuksessa tehty pedagoginen selvitys päivitetään ennen koulun alkua ja tehdään uusi hallintopäätös, jossa päätetään lapsen tuesta, apuvälineistä, avustaja- ja tulkitsemispalveluista sekä opetuksen järjestämipaikasta. Erityisen tuen päätöksen tekee lähikoulun rehtori. Mikäli opetus järjestetään muualla kuin lähikoulussa, päätöksen tekee kyseisen koulun rehtori. Päätöksen pohjana on moniammatillinen arvio oppilaan tarvitsemasta tuesta, mahdolliset tutkimukset tai selvitykset ja yhteistyössä tehty pedagoginen selvitys. Koulupaikan arvioon osallistuvat huoltajat, tarvittavat asiantuntijat lasta hoitavalta taholta ja/tai opiskeluhuollosta, koulun erityisopettajat sekä esiopetuksesta varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen opettaja.

Pidennetyssä oppivelvollisuudessa lapsen oppivelvollisuus alkaa 6-vuotiaana. Jos huoltaja päättää, että lapsi aloittaa 5-vuotiaana oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa, lapsi aloittaa perusopetuksen 7-vuotiaana. Kolmas esiopetusvuosi on hyvin poikkeuksellinen ja voidaan toteuttaa silloin, jos lapsi on ollut esim. pitkiä aikoja sairaana. Tämä harkitaan tapauskohtaisesti.

5-vuotiaan esiopetus voidaan harkinnan mukaan järjestää varhaiskasvatuksen ryhmässä. Lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS. HOJKS toimii tiedonsiirron välineenä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Jos lapsi osallistuu esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, siirretään myös varhaiskasvatuksessa tehty ajantasainen hallintopäätös. Jos päätös pidennetyssä oppivelvollisuudesta on jäänyt tekemättä tai lapsen tilanne muuttuu esiopetuksen aikana, voidaan päätös poikkeuksellisesti tehdä myöhemminkin. Tällöin oppivelvollisuus ei voi enää pidentyä, mutta päätös vaikuttaa opetusryhmän kokoon. Päiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta ryhmäkokoon ei käytännössä ole vaikutusta, koska ryhmässä on kaksi opettajaa. Pienryhmätoiminnan toteutumisesta tulee kuitenkin huolehtia.

Jos lapsi aloittaa esiopetuksen suoraan oppivelvollisuutena 6-vuotiaana, esiopetuksen kesto ratkaistaan ensimmäisen esiopetusvuoden aikana, jolloin arvioidaan onko lapsi valmis siirtymään kouluun jo yhden esiopetusvuoden jälkeen.

Kun lapsi siirtyy oppivelvollisuuden piirissä olevaan esiopetukseen varhaiskasvatuyksikössä, hänelle tehdään uusi HOJKS, jonka tekemisessä voi hyödyntää 5-vuotiaana tehtyä HOJKS:a. HOJKSin laatimisessa huomioidaan myös mahdollinen esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta varten tehty hallintopäätös. Kehitysvammaisille lapsille, jotka ovat oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa 5-vuotiaana, tehdään keväällä uusi pedagoginen selvitys ja suositus erityisen tuen päätöksen sisällöstä.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva lapsi siirtyy perusopetukseen yleensä sinä vuonna, kun lapsi täyttää 7 vuotta. Kehitysvammaisten lasten oppivelvollisuuden piiriin kuuluva esiopetus järjestetään pääsääntöisesti koulun puolella. Tulevasta esiopetussijoituksesta tehdään esitys moniammatillisessa palaverissa, jossa on mukana erityisopettajat varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta. Esitys lähetetään helmikuun loppuun mennessä oppimisen ja koulunkäynnin tuen koordinaattorille, joka toimittaa asiakirjat perusopetuksen aloittavien oppilaiden tuen työryhmälle. Kehitysvammaisen lapsen esiopetuspaikka määritellään keväällä tehtävässä erityisen tuen päätöksessä. Tällöin huoltajien ei tarvitse hakea esiopetuspaikkaa erikseen.

Niiden lasten osalta, jotka käyvät oppivelvollisuuden piirissä olevaa esiopetusta päiväkodissa, tehdään yhteistyötä lapsen tulevan koulun erityisopettajan kanssa. Yhteistyötä tehdään koulun alkua edeltävänä vuonna. Yhteistyömuotoja ovat mm. havainnointi, konsultointi ja HOJKS-palaverit.

Ohjautuminen kokoaikaiseen erityisopetukseen ja kokonaan yksilöllistettyyn opetukseen

Erityisen tuen sekä pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaiden koulupaikasta tekee päätöksen johtava rehtori, mikäli tuen järjestämisen takia opetus järjestetään muualla kuin lähikoulussa. Päätöksen pohjana on moniammatillinen arvio oppilaan tarvitsemasta tuesta, mahdolliset tutkimukset tai selvitykset ja yhteistyössä tehty pedagoginen selvitys. Koulupaikan arvioon osallistuvat huoltajat, tarvittavat asiantuntijat lasta hoitavalta taholta ja/tai

opiskeluhuollosta, koulun erityisopettajat sekä esiopetuksesta varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen opettaja.

Tavoitteena on ottaa koulun puolelle esiopetukseen kaikki ne 6-vuotiaat 11-vuotisella oppivelvollisuudella olevat lapset, joilla on kehitysvammadiagnoosi. Mikäli tulijoita on enemmän kuin paikkoja, ensimmäisen luokan oppilaiden koulupaikan järjestäminen menee esiopetuspaikan edelle.

Kokoaikaiseen erityisopetukseen (KEO) tai kokonaan yksilöllistettyyn opetukseen (KYO) tulijat ovat pääsääntöisesti 11-vuotisella oppivelvollisuudella olevia lapsia. Ryhmäkoko on 8, koska yli puolella ryhmän lapsista on 11-vuotinen oppivelvollisuus. Aikuisia ryhmässä on kolme eli erityisopettaja ja kaksi ohjaajaa. Toiminta-alueittain opiskelevien luokissa Rajasalmen koulussa ryhmä-koko on 6.

Joskus moniammatillinen arvio puoltaa vahvan aikuistuen järjestämistä myös 9-vuotisella oppivelvollisuudella. Kokonaan yksilöllistettyyn opetukseen tulijat ovat pääsääntöisesti myös kehitysvammadiagnoosin saaneita lapsia, mutta diagnoosi ei sinällään ratkaise luokkasijoitusta, vaan oppiaineiden yksilöllistämisen tarve. Jos oppiaineiden yksilöllistämisen tarve on selkeä, yksilöllistäminen voidaan tehdä samassa kevällä tehtävässä erityisen tuen päätöksessä, jossa koulupaikkakin määrätään. Tällöin koulun erityisopettaja on varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa miettimässä yksilöllistämisen tarvetta ja sen perusteita. Useimmiten yksilöllistämispäätökset tehdään vasta koulun puolella erityisopettajan toimesta sen jälkeen, kun hän on tutustunut lapsen oppimisen edellytyksiin paremmin.

Kokonaan yksilöllistettyyn opetukseen (KYO) lapsi ohjautuu silloin, kun arvioidaan, että hän ei pysty opiskelemaan minkään oppiaineen tavoitteita yleisopetuksen mukaisesti. Kokoaikaisessa erityisopetuksessa eli KEO-luokalla taas pyritään etenemään yleisopetuksen mukaan niin pitkään kuin mahdollista. Sielläkin on kuitenkin mahdollista yksilöllistää useampi oppiaine.

Nokialla perusopetuksessa järjestettävää luokkamuotoista erityisopetusta ja sen vaihtoehtoja on kuvattu tarkemmin Oppimisen ja koulunkäynnin tuen-käsikirjassa.

5.6. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta⁵⁸ muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta⁵⁹ opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

58 Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

59 Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Eryitysten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Eryitystä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Nokian kaupungin paikallinen osuus

Lapsella, jolla on vaikeuksia kasvussaan ja oppimisessaan, on oikeus saada tukea ja osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen yhteydessä. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppimisen alueilla, vaikeuksia opiskelutaidoissa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia.

Osa-aikaisen erityisopetuksen keskeisiä periaatteita:

- Opetus järjestetään tiiviissä yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa.
- Tarjottuun osa-aikaiseen erityisopetukseen on velvollisuus osallistua

- Opetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena.
- Tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.
- Opetuksen järjestämisen suunnittelussa ja vaikutusten arvioinnissa tehdään yhteistyötä tarvittaessa opiskeluhoitohenkilöstön kanssa.
- Lapsen oppimista arvioidaan opettajien yhteistyönä.
- Opetusta voidaan antaa kaikilla tuen tasoilla
- Osana pedagogista arviota ja selvitystä arvioidaan lapsen aikaisemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä lapsen tarpeet osa-aikaiseen erityisopetukseen jatkossa.
- Oppimissuunnitelmaan ja HOJKSiin kirjataan myös osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja antaminen.

Lapsen tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarve arvioidaan moniammatillisessa yhteistyössä. Yksikön avustajapalveluiden tarpeen, määrän ja laadun kartoittavat veo ja yksikön johtaja keväällä, jonka jälkeen tarpeet käydään läpi varhaiskasvatuksen erityisopettajien kesken.

Varhaiskasvatuksen johtaja tekee hallintopäätöksen esiopetuksen yleistä ja tehostettua tukea saavien lasten tarvitsemista palveluista ja välineistä esityksen perusteella. Lapsen tulkitsemis- ja avustajapalvelut kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan, tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan tai HOJKS:iin. Jos lapsi on esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa, tehdään erillinen hallintopäätös varhaiskasvatusta varten. Varhaiskasvatuksen hallintopäätösprosessi on kuvattu Nokian kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa.

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Näissä perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetuyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia.

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoolto esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä esiopetuksen ja opiskeluhooltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetuyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhooltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetuyksiköissä seurataan ja tarkistetaan tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhooltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetuyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhooltopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetuyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut)

kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa.

Arvio opiskeluhoillon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoillon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotasaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoillon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoillon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)

Yksilökohtaisella opiskeluhoitolla tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoillon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoitoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoitossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoito perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen. Lapsen osallisuus ja toivomukset otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

- Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan
- lapsen ohjaaminen opiskeluhoitopalveluihin (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoitokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoitorekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen työntekijöiden sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoillon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoilossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoillon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoillon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma on erillinen suunnitelma, joka sisältää tasaarvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman, suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelman. Suunnitelmat ovat tarvittavin osin kaksiosaisia ja yksikkökohtaiset osuudet kirjataan pedagogiseen toimintasuunnitelmaan. Opiskeluhoitosuunnitelma on luettavissa Nokian kaupungin verkkosivuilta kohdasta esiopetuksen opiskeluhoito.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen⁶⁰. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatusfilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa⁶¹.

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkökohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksen⁶² asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

60 Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

61 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

62 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §